

núm
27

Quaderns de Pau i Solidaritat

Indígenes *Indígenas*

Govern
de les Illes Balears

ÍNDEX
ÍNDICE

INTRODUCCIÓ	5
QUI ÉS INDÍGENA?	9
Característiques de la població indígena	12
Projecte de declaració universal dels drets dels pobles indígenes (ONU)	14
Algunes dates històriques del moviment indígena	16
POBLES INDÍGENES QUE RESISTEIXEN CONTRA L'ESPOLIACIÓ	
DE LA SEVA TERRA	21
«Primitivisme» en les relacions de gènere: l'exemple dels innu	29
PRINCIPALS PROBLEMES DELS INDÍGENES	31
INDÍGENES DEL BRASIL	37
Els desheretats	39
El genocidi més llarg	48
Noms indígenes	53
Emancipació	57
La presó	58
Segle XXI-segle VI de genocidi	60
ELS POBLES INDÍGENES DE L'ÀSIA	63
Qui són els indígenes de l'Àsia?	65
Violència	66
«Desenvolupament»	68
Integració	68
Resistència	69
«Primers pobles»	72
TRES EXEMPLES DE RESISTÈNCIA I LLUITA	75
Pobles de Papua Occidental: entre l'espasa i la mina	77
Guaranís kaiowá del Brasil: la terra o la vida	79
Khanti: victòria contra les petrolieres.	81
MAPA	85

INTRODUCCIÓN	5
¿QUIÉNES SON INDÍGENAS?	9
<i>Características de la población indígena</i>	12
<i>Proyecto de declaración de la ONU sobre los derechos de los Pueblos Indígenas</i> ..	14
<i>Algunas fechas históricas para el movimiento indígena</i>	16
 PUEBLOS INDÍGENAS QUE RESISTEN CONTRA EL EXPOLIO	
DE SU TIERRA	21
<i>“Primitivismo” en las relaciones de género: el ejemplo de los innu.</i>	29
 PRINCIPALES PROBLEMAS DE LOS INDÍGENAS	31
 INDÍGENAS DE BRASIL	37
<i>Los desheredados</i>	39
<i>El genocidio más largo</i>	48
<i>Nombres Indígenas</i>	53
<i>Emancipación</i>	57
<i>La prisión</i>	58
<i>Siglo XXI – siglo VI de genocidio</i>	60
 LOS PUEBLOS INDÍGENAS DE ASIA	63
<i>¿Quiénes son los indígenas de Asia?</i>	65
<i>Violencia</i>	66
<i>“Desarrollo”</i>	68
<i>Integración</i>	68
<i>Resistencia</i>	69
<i>“Primeros pueblos”</i>	72
 TRES EJEMPLOS DE RESISTENCIA Y LUCHA	75
<i>Pueblos de Papúa Occidental: entre la espada y la mina</i>	77
<i>Guaraníes kaiowá de Brasil: la tierra o la vida</i>	79
<i>Khanty: victoria contra las petroleras</i>	81
 MAPA	85

INTRODUCCIÓ
INTRODUCCIÓN

Nosaltres, els indígenes, caminam cap al futur seguint les empremtes dels nostres avantpassats. Des de l'ésser viu més petit fins al més gran, des dels quatre punts cardinals, des de l'aire fins a la terra i les muntanyes, el creador ens ha situat sobre la nostra mare Terra.

Carta de la Terra dels indígenes, 1992

Al nostre planeta hi ha més de 300 milions d'indígenes, la meitat dels quals viuen en societats tribals. Són grups considerats normalment «minoritaris» que tenen una llengua, uns costums i una cultura distintius, i és freqüent que tinguin una relació espiritual molt forta amb la seva terra.

Normalment, són els habitants originaris dels llocs on viuen; basen la seva subsistència en la caça, la pesca, el cultiu de vegetals i la cria d'animals, i la seva producció bàsicament és de subsistència.

Els pobles indígenes viuen a més de 60 països, però les amenaces amb què s'enfronten són molt semblants a qualsevol lloc del món: no es respecten els seus drets de propietat territorial i sovint els colons envaeixen les seves terres, i també empreses petroleres, mineres o fusteres, ranxos de bestiar o projectes de «desenvolupament» privats o governamentals, com ara construir-hi carreteres o preses o delimitar-hi reserves naturals o de caça.

Nosotros, los indígenas, caminamos hacia el futuro siguiendo las huellas de nuestros antepasados. Desde el ser vivo más pequeño al más grande, desde los cuatro puntos cardinales, desde el aire, la tierra y las montañas, el creador nos ha emplazado sobre nuestra madre Tierra.

Carta de la Tierra de los Indígenas, 1992

Existen en nuestro planeta más de 300 millones de indígenas, viviendo la mitad de ellos en sociedades tribales. Son grupos considerados normalmente 'minoritarios' que poseen una lengua, unas costumbres y cultura distintivas, y es frecuente que tengan una relación espiritual muy fuerte con su tierra.

Son normalmente los habitantes originarios de los lugares en los que viven, basan su subsistencia en la caza, la pesca, el cultivo de vegetales y la crianza de animales, y su producción es básicamente de subsistencia.

Los pueblos indígenas viven en más de 60 países, pero las amenazas a las que se enfrentan son muy similares en cualquier lugar del mundo: sus derechos de propiedad territorial no son respetados, y a menudo sus tierras son invadidas por colonos, y también por empresas petroleras, mineras o madereras, ranchos de ganado, proyectos de 'desarrollo' privados o gubernamentales tales como la construcción de carreteras o presas, o para acotar reservas naturales o de caza.

Els *pobles indígenes* han viscut a la seva terra durant segles, si no mil·lennis. S'han mantingut al marge de la societat colonitzadora que els envolta i, al contrari del que se sol imaginar, no es tracta de societats estàtiques ancorades en el passat; les seves cultures i formes de vida són, de fet, —igual que en la resta de societats— el resultat d'una adaptació constant al medi natural i a les circumstàncies històriques i socials que els afecten.

La major part de les tribus indígenes habiten zones relativament remotes i les que vivien a llocs més accessibles han estat exterminades o integrades en la societat. A causa d'aquest allunyament i del contacte difícil amb algunes, és freqüent concebre-les com a curiositats exòtiques.

La societat dominant occidental ha ignorat llargament aquests pobles - que agrupen uns 5.000 grups ètnics diferents a tot el món-, amb estereotips que no fan justícia a l'enorme diversitat i riquesa de les seves diferents identitats ètniques.

Los pueblos indígenas han vivido en su tierra durante siglos, cuando no milenios. Se han mantenido al margen de la sociedad colonizadora que los rodea y, al contrario de lo que suele imaginarse, no se trata de sociedades estáticas ancladas en el pasado; sus culturas y formas de vida son, de hecho –al igual que en el resto de sociedades- el resultado de una adaptación constante al medio natural tanto como a las circunstancias históricas-sociales que les afectan.

La mayor parte de las tribus indígenas habitan zonas relativamente remotas y aquellas que vivían en lugares más accesibles han sido exterminadas o integradas en la sociedad. Debido a este alejamiento y el difícil contacto con algunas de ellos, es frecuente concebirlas como curiosidades exóticas.

Estos pueblos – que agrupan a unos 5.000 grupos étnicos diferentes en todo el mundo – han sido largamente ignorados por la sociedad dominante occidental, con estereotipos que no hacen justicia a la enorme diversidad y riqueza de sus diferentes identidades étnicas.

QUI ÉS INDÍGENA?
¿QUIÉNES SON INDÍGENAS?

De les diverses definicions de *poble indígena* pot ser que la més encertada sigui la que el defineix com un grup no predominant, sense estat, que viu en un territori concret i afirma ser aborigen (descendent dels habitants anteriors a la colonització). Els indígenes tenen identitats culturals, polítiques i socials diferents, i llengües, tradicions i institucions legals i polítiques que difereixen de la societat nacional. Tenen una relació especial amb la terra i els recursos naturals, la qual cosa ben sovint és fonamental per mantenir la seva identitat i, per tant, la seva supervivència com a pobles diferents.

No estan industrialitzats, solen ser productors de subsistència i tendeixen a estar marginats per la societat en general. Els *pobles indígenes* mateixos reivindiquen el dret a definir qui són i rebutgen la idea que siguin els de fora els que els defineixin. Sostenen que la consciència d'identitat indígena és un dels seus drets bàsics. No obstant això, els antropòlegs tendeixen a utilitzar el terme *pobles indígenes* per descriure un grup no predominant en un territori concret, amb un dret més o menys reconegut a ser aborigen, una paraula que avui s'utilitza per denominar els *pobles indígenes* d'Àustràlia. Però, en el seu sentit més ampli, *aborigen* significa simplement 'habitants originaris'.

Són els pobles que eren allà primer, que també poden dir-se a si mateixos *primers pobles* o *primeres nacions*. Segons el Grup Internacional de Treball sobre Assumptes Indígenes, «els *pobles indígenes* són els descendents desfavorits dels pobles que vivien en un territori abans de formar-se un estat.

De las varias definiciones de pueblos indígenas quizás la más acertada sea la que les define como un grupo no predominante, sin Estado, que viven en un territorio concreto y afirman ser aborígenes (descendientes de los habitantes anteriores a la colonización). Tienen identidades culturales, políticas y sociales diferentes y lenguas, tradiciones, instituciones legales y políticas que difieren de la sociedad nacional. Tienen una relación especial con la tierra y los recursos naturales, lo que con frecuencia es fundamental para mantener su identidad y, por lo tanto, su supervivencia como pueblos diferentes.

No están industrializados, suelen ser productores de subsistencia y tienden a estar marginados por la sociedad en general. Los propios pueblos indígenas reivindican el derecho a definir quiénes son y rechazan la idea de que sean los de fuera quienes los definan. Sostienen que la conciencia de identidad indígena es uno de sus derechos básicos. Sin embargo, los antropólogos tienden a utilizar el término de pueblos indígenas para describir a un grupo no predominante en un territorio concreto, con un derecho más o menos reconocido a ser aborigen, una palabra que hoy se utiliza para denominar a los pueblos indígenas de Australia. Pero, en su sentido más amplio, aborigen significa simplemente "habitantes originarios".

Son los pueblos que estaban allí primero, que también pueden llamarse a sí mismos primeros pueblos o primeras naciones. Según el Grupo Internacional de Trabajo sobre Asuntos Indígenas "los pueblos indígenas son los descendientes desfavorecidos de los pueblos que vivían en un territorio antes de la formación de un Estado.

El terme *indígena* pot ser definit com una característica relativa a la identitat d'un poble concret d'una zona concreta i que els distingeix culturalment d'un altre poble o d'uns altres pobles».

El término indígena puede ser definido como una característica relativa a la identidad de un pueblo concreto de una zona concreta y que les distingue culturalmente de otro pueblo o pueblos."

Característiques de la població indígena

- Una relació estreta amb els territoris ancestrals i amb els recursos naturals del lloc
- Consciència de la seva identitat i identificació per part d'altres com a membres d'un grup cultural diferent
- Una llengua indígena, diferent de la nacional
- Unes institucions socials i polítiques tradicionals
- Una economia de subsistència

Características de la población indígena

- *Una relación estrecha con los territorios ancestrales y con los recursos naturales del lugar.*
- *Conciencia de su identidad e identificación por parte de otros como miembros de un grupo cultural diferente.*
- *Una lengua indígena, diferente de la nacional.*
- *Unas instituciones sociales y políticas tradicionales*
- *Una economía de subsistencia.*

Les reivindicacions dels *pobles indígenes* quant al respecte a la seva herència cultural i a la seva identitat s'han incrementat després de la II Guerra Mundial, alhora que la seva problemàtica ha guanyant pes en l'agenda internacional en les darreres dècades. Així, l'any 1977 es va fer a Ginebra la primera conferència d'ONG sobre temes indígenes, seguida d'una altra l'any 1981, també a Ginebra, sobre els *pobles indígenes* i la terra. L'any 1982 les Nacions Unides varen establir el Grup de Treball sobre Assumptes Indígenes a fi de respectar els drets humans i els indígenes. Al seu torn, l'OIT (Organització Internacional del Treball), en el Conveni 169 sobre *pobles indígenes* de 1989, reconeix la necessitat de legislar i reconèixer aquest tipus de drets fins i tot per sobre dels estats. Com a resultat de tot aquest procés, s'ha elaborat un Projecte de

Las reivindicaciones de los pueblos indígenas en cuanto al respecto a su herencia cultural y a su identidad se han incrementado después de la II Guerra Mundial, al mismo tiempo que su problemática ha ido ganando peso en la agenda internacional en las últimas décadas. Así, en 1977 se celebró en Ginebra la primera conferencia de ONG sobre temas indígenas, seguida de otra en 1981, también en Ginebra, sobre los pueblos indígenas y la tierra. En 1982 se estableció por las Naciones Unidas, el grupo de trabajo sobre Asuntos Indígenas con el fin de respetar los derechos humanos y los indígenas. A su vez, la OIT (Organización Internacional del Trabajo) en su Convenio 169 sobre pueblos indígenas de 1989, reconoce la necesidad de legislar y reconocer este tipo de derechos incluso por encima de los Estados. Como resultado de todo este proceso se ha elaborado un borrador de

declaració universal dels drets dels pobles *indígenes*, que inclou aspectes com l'autodeterminació, el dret a preservar característiques culturals, la protecció de recursos naturals, la participació en processos de desenvolupament, etc. No obstant això, un dels principals obstacles per acceptar aquests drets radica en el recel de molts estats a reconèixer els drets col·lectius o grupals, i no solament els individuals, per les conseqüències pràctiques que se'n podrien derivar. D'aquí que les peticions fonamentals dels *pobles indígenes* siguin l'autodeterminació i el reconeixement jurídic del dret a posseir, gestionar i controlar les seves terres.

Declaración Universal de los Derechos de los Pueblos Indígenas, que incluye aspectos como la autodeterminación, el derecho a preservar características culturales, la protección de recursos naturales, la participación en procesos de desarrollo, etc. Sin embargo, uno de los principales obstáculos para la aceptación de estos derechos radica en el recelo de muchos Estados a reconocer los derechos colectivos o grupales, y no sólo los individuales, por la consecuencias prácticas que se podrían derivar. De ahí que las peticiones fundamentales de los pueblos indígenas sean la autodeterminación y el reconocimiento jurídico del derecho a poseer, gestionar y controlar sus tierras.

© Fiona Watson / Survival

Mare i bebè *awa*. Els *awa* es feren nòmades amb la finalitat de fugir dels colons blancs que envaïren les seves terres.
Madre y bebé awá. Los awá se hicieron nómadas con el fin de evadir a los colonos blancos que invadieron sus tierras.

Projecte de declaració universal dels drets dels pobles indígenes (ONU)

- Tenen dret a gaudir plenament i efectivament de tots els drets humans i les llibertats fonamentals reconeguts a la Carta de les Nacions Unides, la Declaració universal dels drets humans i les lleis internacionals en matèria de drets humans.
- Són lliures i iguals a tots els altres éssers humans i pobles en dignitat i drets, i tenen dret a no patir cap discriminació pel seu origen o per la seva identitat indígena.
- Tenen dret a l'autodeterminació, inclòs el dret a l'autonomia i l'autogovern.
- Tenen dret a participar plenament en la vida política, econòmica, social i cultural de l'estat, alhora que a mantenir les seves característiques polítiques, econòmiques, socials i culturals distintives.
- Tenen el dret col·lectiu a viure en pau i amb seguretat com a pobles diferents, i a ser protegits contra qualsevol tipus de genocidi.
- Tenen el dret col·lectiu i individual a mantenir i desenvolupar les seves característiques i identitats distintives, inclòs el dret a identificar-se com a indígenes.
- No se'ls traurà a la força dels seus territoris o terres.
- Tenen dret a practicar les seves tradicions culturals i religions i a utilitzar les seves pròpies llengües.
- Tenen dret que es reconegui la seva profunda i característica relació amb les seves terres i amb els seus territoris; el dret col·lectiu i individual a posseir-los, controlar-los i utilitzar-los, i a impedir interferències o abusos d'a-

Proyecto de declaración de las Naciones Unidas sobre los derechos de los Pueblos Indígenas

- *Tienen derecho al disfrute pleno y efectivo de todos los derechos humanos y libertades fundamentales reconocidas en la Carta de las Naciones Unidas, la Declaración Universal de los Derechos Humanos y las leyes internacionales en materia de Derechos humanos;*
- *Son libres e iguales a todos los demás seres humanos y pueblos en dignidad y derechos, y tienen derecho a no padecer discriminación de ninguna clase por su origen o identidad indígena;*
- *Tienen derecho de autodeterminación, incluido el derecho a autonomía y autogobierno;*
- *Tienen derecho a participar plenamente en la vida política, económica, social y cultural del Estado, al tiempo que a mantener sus características políticas, económicas, sociales y culturales distintivas;*
- *Tienen el derecho colectivo a vivir en paz y seguridad como pueblos diferentes y a ser protegidos contra cualquier tipo de genocidio;*
- *Tienen el derecho colectivo e individual a mantener y desarrollar sus características e identidades distintivas, incluido el derecho a identificarse como indígenas;*
- *No se les sacará a la fuerza de sus tierras o territorios;*
- *Tienen derecho a practicar sus tradiciones culturales y sus religiones y a utilizar sus propias lenguas;*
- *Tienen derecho a que se reconozca su profunda y característica relación con sus tierras y territorios; el derecho colectivo e individual a poseerlos, controlarlos y utilizarlos, y a impedir interferencias o abusos de estos derechos; y el*

quests drets, i el dret a la devolució de les terres, els territoris i els recursos que els han confiscat, ocupat, utilitzat o danyat sense el seu consentiment lliure i informat. Quan això no sigui possible, tenen dret a una compensació.

derecho a la devolución de las tierras, territorios y recursos que les han confiscado, ocupado, utilizado o dañado sin su consentimiento libre e informado. Cuando esto no sea posible, tienen derecho a una compensación.

F r a g m e n t s
extrets del
Projecte de declaració universal dels drets dels pobles indígenes.

No serà fins al 1993 quan l'ONU declari l'Any Internacional dels pobles indígenes i, un any després, la Dècada Internacional dels pobles indígenes. La creixent sensibilitat cap a la població indígena està molt relacionada amb la preocupació entorn dels **p r o b l e m e s** ambientals, el deteriorament de la biodiversitat i els efectes de la globalització.

«Tornau la terra als makuxí». Els makuxí han estat atacats per la policia i per pistoleros durant la seva lluita pels drets territorials. Umbelina Viriati i altres representants makuxí viatjaren a Europa el 1995 per contar la seva història a la premsa internacional. La seva lluita pels drets territorials i la campanya de Survival acaben de veure's recompensades amb la ratificació, el mes d'abril d'aquest any, de Raposa-Serra do Sol, on viuen 15.000 makuxí, wapixana, ingarikó, taurepag i patamona.

"Devolved la tierra a los makuxi". Los makuxi han sido atacados por la policia y pistoleros durante su lucha por sus derechos territoriales. Umbelina Viriati y otros representantes makuxi viajaron a Europa en 1995 para contar su historia a la prensa internacional. Su lucha por sus derechos territoriales y la campaña de Survival acaban de verse recompensados con la ratificación, en abril de este año, de Raposa-Serra do Sol, donde viven 15.000 makuxi, wapixana, ingarikó, taurepag y patamona.

Pasajes extraídos del proyecto de Declaración Universal de los Derechos de los Pueblos Indígenas.

No será hasta 1993 cuando la ONU declare el Año Internacional de los Pueblos Indígenas y, un año después, la **D é c a d a** Internacional de los Pueblos Indígenas. La creciente sensibilidad hacia la población indígena está muy relacionada con la preocupación en torno a los problemas ambientales, el deterioro de la biodiversidad y los efectos de la globalización.

La forma de vida dels indígenes es basa en l'economia de subsistència. De vegades sobreviuen a circumstàncies molt difícils i sense desapropiar res del que els ofereix l'entorn. Són sostenibles sempre que tinguin prou espai per desplaçar-se, i aquesta forma de vida és la que els fa tan atractius a aquells que lluiten contra el procés d'assimilació de les cultures dominants i del

El modo de vida de los indígenas se basa en la economía de subsistencia, sobreviviendo, en ocasiones, a circunstancias muy difíciles y sin desperdiciar nada de lo que les ofrece el entorno. Son sostenibles siempre que tengan espacio suficiente para su desplazamiento, y esta forma de vida es la que les hace tan atractivos a aquellos que luchan contra el proceso de asimilación de las culturas domi-

model de desenvolupament insostenible. Com a conseqüència d'això, la importància del patrimoni cultural i dels coneixements ancestrals dels indígenes s'ha revalorat, especialment en botànica i agricultura.

No es pot deixar d'esmentar la importància del treball de les ONG i de les agències de cooperació per al desenvolupament en el disseny dels seus projectes. Han de tenir en compte les característiques especials d'aquestes poblacions, i les encoratgen a participar en els programes i en les polítiques que s'han de desenvolupar. D'altra banda, les iniciatives de suport i promoció poden topiar amb polítiques de desenvolupament que tendeixen al creixement econòmic o a la introducció en els corrents dominants de l'economia mundial. És fonamental, doncs, que les ONG integrin la dimensió indígena en els projectes de desenvolupament.

nantes y del modelo de desarrollo insostenible. Como consecuencia se ha revalorizado la importancia del patrimonio cultural y de los conocimientos ancestrales de los indígenas, especialmente en botánica y agricultura.

No se puede dejar de mencionar la importancia del trabajo de las ONG y agencias de cooperación para el desarrollo, en el diseño de sus proyectos. Deben tener en cuenta las características especiales de estas poblaciones, alentando su participación en los programas y las políticas a desarrollar. Por otra parte, las iniciativas de apoyo y promoción pueden chocar con políticas de desarrollo tendientes al crecimiento económico o a la introducción en las corrientes dominantes de la economía mundial. Es fundamental, pues, que las ONG integren la dimensión indígena en los proyectos de desarrollo.

Algunes dates històriques del moviment indígena

1000 Un grup de vikings desembarca a Terranova i coneix els *innu*, la qual cosa els converteix en els primers habitants d'Amèrica del Nord que entren en contacte amb europeus. Els *innu* varen ser un dels pocs pobles que mai no va firmar el traspàs de propietat de la seva terra a l'home blanc.

1688 Els britànics arriben a Austràlia i la declaren terra nullius ('terra de ningú'). Comença el robatori sistemàtic de la terra aborígen. Tres-cents anys després, el 1992, una sentència històrica en el cas Mabo aconsegueix per fi revocar

Algunas fechas históricas para el movimiento indígena

1000 Un grupo de vikingos desembarca en Terranova y conoce a los *innu*, lo que convierte a estos últimos en los primeros habitantes de Norteamérica en entrar en contacto con europeos. Los *innu* fueron uno de los pocos pueblos que jamás firmó el traspaso de propiedad de su tierra al hombre blanco.

1688 Los británicos llegan a Australia y la declaran "terra nullius" (tierra de nadie). Comienza el robo sistemático de la tierra aborígen. Trescientos años después, en 1992, una sentencia histórica en el caso mabo consigue por fin revocar el principio de

el principi de *terra nullius* a Austràlia i reconeix que els aborígens són propietaris de la terra.

"terra nullius" en Australia y reconoce la propiedad de la tierra por parte de los aborígenes.

1920 Es crea l'Alaskan Native Brotherhood and Society for American Indians.

1920 Se crea la Alaskan Native Brotherhood and Society for American Indians.

1923 El cap indígena Deskaheh, de la Confederació Iroquesa, intenta aconseguir, sense èxit, l'ajuda de la Lliga de les Nacions, a Ginebra, per al seu litigi amb el govern canadenc.

1923 El jefe indígena Deskaheh, de la Confederación Iroquesa, intenta conseguir, sin éxito, la ayuda de la Liga de las Naciones, en Ginebra, para su litigio con el Gobierno canadiense.

1957 Conveni 107 de l'OIT, primer document internacional que cobreix els *pobles indígenes*, encara que aquests no varen ser consultats per redactar-lo.

1957 Convenio núm. 107 de la OIT, primer documento internacional que cubre a los pueblos indígenas, aunque éstos no fueron consultados para su redacción.

1968 Creació de l'International Work Group for Indigenous Affairs.

1968 Creación del International Work Group for Indigenous Affairs.

1974 S'estableix, als Estats Units, l'American Indian Treaty Council.

1974 Se establece en Estados Unidos el American Indian Treaty Council.

1977 Es crea el World Council of Indigenous Peoples a Canadà. Primera conferència d'ONG internacionals sobre els *pobles indígenes* a Ginebra.

1977 Se crea el World Council of Indigenous Peoples en Canadá. Primera conferencia de ONG internacionales sobre los pueblos indígenas en Ginebra.

1982 Les Nacions Unides creen un Grup de Treball sobre Poblacions Indígenes.

1982 Las Naciones Unidas crean un Grupo de Trabajo sobre Poblaciones Indígenas.

1984 Es constitueix la Coordinadora d'Organitzacions Indígenes de la Conca Amazònica.

1984 Se constituye la Coordinadora de Organizaciones Indígenas de la Cuenca Amazónica.

1985 L'Índia presenta el seu primer Consell Tribal i Indígena.

1985 India presenta su primer Consejo Tribal e Indígena.

1989 El Conveni 169 de l'OIT substitueix el Conveni de 1957.

1992 Conferència de les Nacions Unides sobre el Medi Ambient i el Desenvolupament: la Declaració de Rio reconeix el paper dels pobles indígenes en la protecció del medi ambient.

Es constitueix el Pacte dels pobles indígenes de l'Àsia per representar els pobles indígenes asiàtics. Rigoberta Menchú (indígena maia de Guatemala) rep el Premi Nobel de la Pau.

Després de fer campanya amb Survival durant 20 anys, els ianomami del Brasil aconsegueixen que es reconegui oficialment tota la seva terra com a àrea indígena i inicien els seus propis projectes sanitaris i educatius amb el suport de Survival.

1993 Conferència Mundial de Drets Humans: la Declaració de Viena i el Programa d'Acció recomanen que l'Assemblea General de les Nacions Unides proclami el Decenni, estableixi el Fòrum Permanent per a les Qüestions Indígenes i adopti una declaració sobre els seus drets.

1994 L'Assemblea General de les Nacions Unides proclama el Decenni Internacional de les Poblacions Indígenes del Món.

1998 La Comissió de Drets Humans de les Nacions Unides crea un grup de treball especial per establir el Fòrum Permanent.

1989 El Convenio núm. 169 de la OIT sustituye al Convenio de 1957.

1992 Conferencia de las naciones Unidas sobre el Medio Ambiente y el Desarrollo: la Declaración de Río reconoce el papel de los pueblos indígenas en la protección del medio ambiente.

Se constituye el Pacto de los Pueblos Indígenas de Asia para representar a los pueblos indígenas asiáticos. Rigoberta Menchú (indígena maya de Guatemala) recibe el Premio Nobel de la Paz.

Tras hacer campaña con Survival durante 20 años, los yanomami de Brasil consiguen que se reconozca oficialmente toda su tierra como área indígena e inician sus propios proyectos sanitarios y educativos con el apoyo de Survival.

1993 Conferencia Mundial de Derechos Humanos: la Declaración de Viena y el Programa de Acción recomiendan que la Asamblea General de las Naciones Unidas proclame el Decenio, establezca el Foro Permanente para las Cuestiones Indígenas y adopte una declaración sobre sus derechos.

1994 La Asamblea General de las Naciones Unidas proclama el Decenio Internacional de las Poblaciones Indígenas del Mundo.

1998 La Comisión de Derechos Humanos de las Naciones Unidas crea un grupo de trabajo especial para establecer el Foro Permanente.

La tribu no contactada *nukak* de Colòmbia recupera el títol de la seva terra. Després que els colons l'envaïssin, la tribu s'havia vist amenaçada per mortaldats i malalties.

La tribu no contactada nukak de Colombia recupera el título de su tierra. Tras la invasión por parte de colonos, la tribu se había visto amenazada por masacres y enfermedades.

2000 Es crea el Fòrum Permanent per a les Qüestions Indígenes. Una sentència històrica a Sarawak, Malàisia, decreta que els pobles tribals són propietaris de la seva terra, i que les empreses fusteres no tenen dret a desforestar-la ni tan sols quan el govern els n'hagi concedit permisos

2000 Se crea el Foro Permanente para las Cuestiones Indígenas. Una sentencia histórica en Sarawak, Malasia, decreta que los pueblos tribales son propietarios de su tierra, y que las empresas madereras no tienen derecho a deforestarla ni siquiera cuando el Gobierno les haya concedido permisos.

2001 Primera reunió del Fòrum Permanent a Nova York. A Nicaragua, s'atorga el dret a una empresa coreana a desforestar 62.000 hectàrees de terra indígena *sumu*. Els *sumu* duen el seu cas davant la Cort Interamericana de Drets Humans i guanyen el cèlebre cas *Awas Tingni*. Una decisió que es va produir arran del reconeixement sense precedents de la propietat territorial indígena, quelcom impensable 20 anys abans.

2001 Primera reunión del Foro Permanente en Nueva York. En Nicaragua, se otorga el derecho a una empresa coreana a deforestar 62.000 hectáreas de tierra indígena sumu. Los sumu llevan su caso ante la Corte Interamericana de Derechos Humanos y ganan el célebre caso Awas Tingni. Una decisión que se produjo a raíz del reconocimiento sin precedentes de la propiedad territorial indígena, algo impensable 20 años antes.

Font: "Pobles indígenes" de Lotte Hughes publicats en "Dossiers para entender el mundo" de Intermón Oxfam

Fuente: "Pueblos indígenas" de Lotte Hughes publicado en "Dossiers para entender el mundo" de Intermón Oxfam

© Mark McEvoy / Survival

Les onze tribus *jumma* dels turons de Chittagong sumen 600.000 persones. Són els habitants originaris dels turons, i les seves cultures, religions, llengües i l'origen ètnic són completament diferents de les de la població majoritària bengali de Bangla Desh. Vols saber-ne més? Visita el nou lloc web de Survival, www.survival.es, a partir del 29 de setembre.

Las once tribus jumma de las Chittagong Hill Tracts (Colinas de Chittagong, o CHT) suman 600.000 personas. Son los habitantes originarios de las CHT, y sus culturas, religiones, lenguas y origen étnico son completamente diferentes de las de la población mayoritaria bengali de Bangladesh. ¿Quieres saber más? Visita la nueva página web de Survival www.survival.es a partir del 29 de septiembre.

**POBLES INDÍGENES QUE RESISTEIXEN
CONTRA L'ESPOLIACIÓ DE LA SEVA TERRA**
*PUEBLOS INDÍGENAS QUE RESISTEN
CONTRA EL EXPOLIO DE SU TIERRA*

© Philippe Erikson

Indígena *matís* preparant un dard; embolcalen una punta amb cotó per donar-li impuls. Les sarbatanes, de quasi 3 metres de llarg, són armes molt precises, i s'utilitzen per caçar moneies i ocells.

Indígena *matís* preparando un dardo, envuelven una punta en algodón para darle impulso. Las cerbatanas, de casi 3 metros de largo, son armas muy precisas, y se usan para cazar monos y pájaros.

No són només pedres.

Veure amb altres ulls. Observar, contemplar, escoltar amb la mirada, amb un respecte absolut. De la mateixa manera que els indígenes s'han relacionat amb el món que els envolta, així és com els que no som indígenes hem d'aproximar-nos a aquestes cultures si hem d'arribar a entendre'n res, i no quedar-nos ancorats en el que és aparent, en l'anècdota o en la mitologia. Una entesa necessària, imprescindible, si no volem esborrar per sempre el rostre i les empremtes dels milers de societats indígenes que perviuen al planeta.

No son sólo piedras.

Ver con otros ojos. Observar, contemplar, escuchando con la mirada, en un absoluto respeto. De la misma manera en que los indígenas se han relacionado con el mundo que les rodea. Así es como debemos los no indígenas aproximarnos a estas culturas si hemos de llegar a comprender algo de ellas, y no quedarnos anclados en lo aparente, la anécdota o la mitología. Un entendimiento necesario, imprescindible, si no queremos borrar para siempre el rostro y las huellas de los miles de sociedades indígenas que perviven en el planeta.

A pesar del nombre i la diversitat — 5.000 ètnies, que sumen 300 milions de persones, de les quals la meitat formen part de comunitats tribals—, al llarg dels segles de contacte amb l'«home blanc», s'han assignat qualificatius als indígenes que es repeteixen d'un racó a l'altre del planeta. Referències pejoratives que són qualque cosa més que no una bena sobre els nostres ulls, perquè inoculen als indígenes mateixos el virus més perillós: el menyspreu cap als seus orígens, la seva cultura.

Aquests adjectius no tan sols han servit per humiliar els pobles i aniquilar-ne la identitat, sinó també per alçar un mur d'incomprensió que avui dia continua dret, i al qual contribuïm força vegades fins i tot de manera «benintencionada». Parlam dels indígenes, per exemple, amb un deix de paternalisme, com a pobles «primitius» i «prehistòrics», sense adonar-nos que la nostra moderna indústria farmacèutica s'afanya avui dia per patentar la saviesa ancestral d'aquestes comunitats, o que els nostres psiquiatres escriuen tractats quilomètrics sobre la prevenció de la depressió i l'ansietat, d'entre altres tares de la nostra societat, el significat de les quals les comunitats indígenes no coneixen.

No hem sabut veure, fins fa ben poc, que allò pel que s'ha menyspreat els indígenes amb més freqüència, la seva «comunió» amb la naturalesa, amb la terra, es giraria contra nosaltres, que hem dissoziat completament la nostra forma de vida de l'ecosistema on es desenvolupa. Les comunitats indígenes són, abans que res, exemples sorprenents d'adaptació de la vida humana a entorns hostils, com deserts i zones polars.

A pesar de su número y diversidad –5.000 etnias, que suman 300 millones de personas, de las cuales la mitad forman parte de comunidades tribales–, a lo largo de los siglos de contacto con el “hombre blanco” a los indígenas se les han aparejado calificativos que se repiten de un rincón a otro del planeta. Referencias peyorativas que son algo más que una venda sobre nuestros ojos, pues inoculan a los propios indígenas el virus más peligroso: el desprecio hacia sus orígenes, su cultura.

Estos adjetivos no sólo han servido para humillar a los pueblos y aniquilar su identidad, sino para levantar un muro de incomprensión que sigue en pie en nuestros días, y al que no pocas veces contribuimos incluso de manera “bienintencionada”. Hablamos de los indígenas, por ejemplo, con un deje de paternalismo, como pueblos “primitivos” y “prehistóricos” sin caer en la cuenta de que nuestra moderna industria farmacéutica se afana hoy por patentar la sabiduría ancestral de estas comunidades, o de que nuestros psiquiatras escriben tratados kilométricos sobre la prevención de la depresión y la ansiedad, entre otras lacras de nuestra sociedad, de las que las comunidades indígenas no conocen el significado.

No hemos sabido ver, hasta hace bien poco, que aquello por lo que con mayor frecuencia se ha despreciado a los indígenas, su “comunió” con la naturaleza, con la tierra, se volvería contra nosotros, que hemos disociado por completo nuestro modo de vida del ecosistema en que aquél se desarrolla. Las comunidades indígenas son, ante todo, ejemplos asombrosos de adaptación de la vida humana a entornos hostiles, como desiertos y zonas polares.

Aquesta adaptació no es basa a controlar ni dominar els elements naturals sinó, molt al contrari, a conèixer-los íntimament, a percebre'n els ritmes i els processos, per més subtils que siguin. És aquesta comprensió profunda la que els du a aprofitar els recursos segons les necessitats immediates, sense un afany acumulatiu. Ser conscients dels límits de la terra i respectar-los permet que les seves formes de vida puguin continuar il·limitadament en el temps, cosa que no està gaire clar que els «occidentals» puguem afirmar del nostre propi model.

I, no obstant això, extreure la conclusió que aquesta característica fa els indígenes «mereixedors» de les seves terres és caure en un cras error; els indígenes no «mereixen» la seva terra, en són amos, i han de ser reconeguts.

Independentment de l'ús que, en virtut d'aquesta propietat, decideixin donar al territori i als seus recursos. En aquest sentit, el Conveni 169 de l'OIT va marcar una fita en plasmar aquesta reivindicació a escala internacional. Diferents cartes magnas de països amb poblacions indígenes també l'han incorporada.

A ulls dels blancs, de «criatures incivilitzades», poc més que animals, els indígenes han esdevingut el «bon salvatge», l'«heroi ecològic» fins i tot. Flac favor, perquè tornam a emetre judicis de valor sobre les seves cultures segons els nostres propis patrons. En la mesura que ells encaixen, els elogiam. Quan es desvien de les nostres expectatives, els censuram. En el punt mitjà entre ambdós extrems podríem entreveure, potser, la consideració en igualtat dels drets humans universals dels pobles indígenes.

Esta adaptación no se basa en el control ni la dominación de los elementos naturales sino, muy al contrario, en su conocimiento íntimo, en la percepción de sus ritmos y procesos, por muy sutiles que sean. Es esta comprensión profunda lo que les lleva a aprovechar los recursos en función de necesidades inmediatas, no con afán acumulativo; ser conscientes de los límites de la tierra, y respetarlos, permite que sus modos de vida puedan continuar ilimitadamente en el tiempo, algo que no está muy claro que los "occidentales" podamos afirmar de nuestro propio modelo.

Y, sin embargo, extraer la conclusión de que esta característica hace a los indígenas "merecedores" de sus tierras es caer en un craso error; los indígenas no "merecen" su tierra, son dueños de ella, y como tales han de ser reconocidos.

Independientemente del uso que, en virtud de esta propiedad, decidan dar al territorio y sus recursos. En este sentido, el Convenio 169 de la OIT marcó un hito al plasmar esta reivindicación a nivel internacional. Diferentes Cartas Magnas de países con poblaciones indígenas la han incorporado a su vez.

A ojos de los blancos, de "criaturas incivilizadas", poco más que animales, los indígenas han dado el salto al "buen salvaje", al "héroe ecológico" incluso. Flaco favor, pues volvemos a emitir juicios de valor sobre sus culturas en función de nuestros propios patrones. En la medida en que ellos encajan, los elogiamos. Cuando se desvían de nuestras expectativas, los censuramos. En el punto medio entre ambos extremos podríamos vislumbrar, quizás, la consideración en igualdad de los derechos humanos universales de los pueblos indígenas.

Però, a més, la consagració de la seva diferència en una sèrie de drets que els són propis: el dret a la seva terra, el dret a la seva identitat cultural i lingüística, el dret a l'autodeterminació.

Només la consecució d'aquests drets permetrà als indígenes sobreviure com a pobles. En la lluita per aconseguir-los ens enfrontam tant amb immensos poders fàctics, com amb governs i multinacionals, com amb l'oposició radical de sectors socials governats pel racisme i l'avarícia. Els fronts que s'obren són múltiples: l'educació, com a via imprescindible d'acostament a la realitat indígena, que ens permetrà eradicar la imatge negativa que durant segles s'ha creat entorn seu; la pressió social, com a vehicle de canvi d'actituds i de sensibilització; la pressió política, amb l'objectiu de reflectir la inquietud social en normes legals d'abast internacional, el compliment efectiu de les quals es controli i es garanteixi.

Pero, además, la consagración de su diferencia en una serie de derechos que les son propios: el derecho a su tierra, el derecho a su identidad cultural y lingüística, el derecho a la autodeterminación.

Sólo la consecución de estos derechos permitirá a los indígenas sobrevivir como pueblos. En la lucha por alcanzarlos nos enfrentamos tanto a inmensos poderes fácticos, como gobiernos y multinacionales, como a la oposición radical de sectores sociales gobernados por el racismo y la avaricia. Los frentes que se abren son múltiples: la educación, como vía imprescindible de acercamiento a la realidad indígena, que nos permitirá erradicar la imagen negativa que durante siglos se ha creado en torno a ella; la presión social, como vehículo de cambio de actitudes y de sensibilización; la presión política, con el objetivo de reflejar la inquietud social en normas legales de alcance internacional, cuyo cumplimiento efectivo se controle y garantice.

© Peter frey / Survival

Prenent com a punt de partida el reconeixement dels drets territorials, que són el pilar sobre el qual pot construir-se el dret a la seva llengua i cultura i el dret a l'autodeterminació, trobam que els obstacles en l'àmbit polític i econòmic són evidents; estam sota el domini d'un model de «desenvolupament» que exigeix l'apropiació de majors extensions de terreny d'on obtenir matèria primera. Però el violent conflicte d'interessos relacionat amb la terra sovint ens impedeix veure que el xoc va més enllà del que és purament material. Tal com ho expressava Surendar Biruli, en relació amb el Projecte Subarnarekha, a l'Índia: «Aquestes no són només pedres; són els llocs d'enterrament sagrats dels nostres avantpassats. Els nostres vincles amb els avantpassats són la base de la nostra societat [...]. Els nostres fills creixen jugant al voltant d'aquestes pedres, protegits pels esperits dels avantpassats. Així n'aprenen [...]. Ens parlen de compensacions. Com podran compensar-nos per la pèrdua del significat mateix de les nostres vides si enfonsen aquestes pedres sagrades sota la presa?»

Si la supervivència física de les comunitats indígenes se sustenta en la terra de què obtenen els aliments, l'aigua i tot el que és necessari per viure (convé recordar aquí que les formes de vida indígenes se caracteritzen fonamentalment per ser autosuficients), és aquesta mateixa terra la que alimenta a més el seu sentit d'identitat, perquè conté les referències a la història del poble (real o mítica), al seu origen, i per descomptat als avantpassats o entitats sobrenaturals que vertebraven la seva societat i tradició.

Tomando como punto de partida el reconocimiento de los derechos territoriales, que son el pilar sobre el que puede construirse el derecho a su lengua y cultura, y el derecho a la autodeterminación, encontramos que los obstáculos a nivel político y económico son evidentes; estamos bajo el dominio de un modelo de "desarrollo" que exige la apropiación de mayores extensiones de terreno de las que obtener materia prima. Pero el violento conflicto de intereses relacionado con la tierra nos impide a menudo ver que el choque va más allá de lo puramente material. Tal como lo expresaba Surendar Biruli, en relación con el Proyecto Subarnarekha, en la India: "Éstas no son sólo piedras; son los lugares de enterramiento sagrados de nuestros antepasados. Nuestros vínculos con los antepasados son la base de nuestra sociedad [...]. Nuestros hijos crecen jugando alrededor de estas piedras, protegidos por los espíritus de los antepasados. Así aprenden[...]. Nos hablan de compensaciones. ¿Cómo podrán compensarnos por la pérdida del mismo significado de nuestras vidas si hundan estas piedras sagradas bajo la presa?".

Si la supervivencia física de las comunidades indígenas se sustenta en la tierra de la que obtienen sus alimentos, el agua, y todo lo necesario para vivir (conviene recordar aquí que los modos de vida indígenas se caracterizan fundamentalmente por ser autosuficientes), es esa misma tierra la que alimenta además su sentido de identidad, pues contiene las referencias a la historia del pueblo (real o mítica), a su origen, y por supuesto a los antepasados o entidades sobrenaturales que vertebran su sociedad y tradición.

En privar les comunitats de la terra o forçar-les a traslladar-se, es talla el vincle més íntim amb la seva vida espiritual. Això és tant com dir que se n'extermina la cultura, i per tant l'existència com a poble.

Més encara, obligar els indígenes a entrar en negociacions sobre el seu territori és sovint conduir-los a un carreró sense sortida en què l'única opció és acceptar la premissa «occidental» que la terra és susceptible de compra i venda. Quan és justament al revés de com ells ho entendrien... «Pertanyem a la terra, perquè hi estan enterrats els ossos dels nostres avantpassats», que diria un ancià toba, del Chaco argentí. I que parli en plural no està mancat d'importància: la propietat de la terra no és cosa d'un sol membre de la comunitat. La propietat ha de ser col·lectiva, indivisible. No tan sols perquè és així com l'entenen els indígenes, sinó perquè és la millor manera de protegir-los enfront de coaccions externes, enganys i divisions que provoquen la fragmentació progressiva del territori, i perdre'l definitivament en mans alienes a la comunitat.

El trasllat forçós o el pagament de compensacions (sense entrar a valorar si són justes o no) no són les pitjors circumstàncies amb què s'enfronten actualment les comunitats indígenes. La falta de reconeixement dels seus drets de propietat territorial fa que en la major part dels casos les terres indígenes siguin usurpades sense miraments, sense possibilitat d'apel·lació. Els governs continuen promentent, com si l'experiència no fos a bastament per descobrir la fal·làcia, que l'assimilació de les comunitats en la societat nacional repercutirà beneficis sobre els indígenes.

Al privar a las comunidades de la tierra o forzarlas a trasladarse se está cortando el vínculo más íntimo con su vida espiritual. Esto es tanto como decir que se está exterminando su cultura, y por tanto su existencia como pueblo.

Más aún, obligar a los indígenas a entrar en negociaciones sobre su territorio es a menudo conducirlos a un callejón sin salida en el que la única opción es la aceptación de la premisa "occidental" de que la tierra es susceptible de compra y venta. Cuando es justamente a la inversa como ellos lo entenderían... "Pertenece a la tierra, porque en ella están enterrados los huesos de nuestros antepasados", que diría un anciano toba, del Chaco argentino. Y que hable en plural no carece de importancia: la "propiedad" de la tierra no es cosa de un solo miembro de la comunidad. La propiedad debe ser colectiva, indivisible. No sólo porque es así como la entienden los indígenas, sino porque es la mejor manera de protegerlos frente a coacciones externas, engaños, y divisiones que provocan la fragmentación progresiva del territorio, y su pérdida definitiva en manos ajenas a la comunidad.

El traslado forzoso o el pago de compensaciones (sin entrar a valorar si justas o no), no son la peor de las circunstancias a que se enfrentan actualmente las comunidades indígenas. La falta de reconocimiento de sus derechos de propiedad territorial lleva a que en la mayor parte de los casos las tierras indígenas sean usurpadas sin miramientos, sin posibilidad de apelación. Los gobiernos siguen prometiéndolo, como si la experiencia no fuera suficiente para descubrir la falacia, que la asimilación de las comunidades en la sociedad nacional repercutirá beneficiosa sobre los indígenas.

Sembla que no n'hi ha prou amb l'increment dràstic de malalties de transmissió sexual en les comunitats pròximes a llocs de l'exèrcit, ni amb l'ocupació, com a mà d'obra barata, de menors indígenes en les explotacions agrícoles que han usurpat les seves terres, o amb la introducció de l'alcohol com a via de fuga davant la falta d'oportunitats. És, per descomptat, més fàcil conduir un poble a l'autodestrucció que enfrontar-s'hi amb les armes, com era costum en uns altres temps.

«Primitivisme» en les relacions de gènere: l'exemple dels innu

En el segle XVII, els primers missioners jesuïtes varen contactar amb els *innu*, un poble de caçadors de rens de l'est del Canadà. Quan les relacions entre els sexes a l'Europa «avançada» estaven marcades pel fet que l'home dominava la dona, les relacions entre els *innu* eren no jeràrquiques i igualitàries. Homes i dones tenien esferes diferents, però cadascun era autònom a les àrees respectives: els homes generalment prenen les decisions relatives a la caça (encara que, fins i tot en això, les dones hi podien participar), mentre que les dones triaven on i quan acampar.

Normalment, segons va observar Henriksen, tots els afectats per una decisió, homes o dones, havien de ser consultats abans d'emprendre cap acció.

El fort èmfasi en l'autonomia personal donava a les dones *innu* una major llibertat que a les europees: no tan sols podien prendre decisions rellevants, sinó que eren lliures per festejar l'home que els agradàs i per tenir amants i divorciar-se amb facilitat.

No parece bastar con el drástico incremento de enfermedades de transmisión sexual en las comunidades cercanas a puestos del ejército, ni con el empleo, como mano de obra barata, de menores indígenas en las explotaciones agrícolas que han usurpado sus tierras, o con la introducción del alcohol como vía de escape ante la falta de oportunidades. Es, desde luego, más fácil conducir a un pueblo a su autodestrucción que enfrentarse a él con las armas, como era costumbre en otro tiempo.

“Primitivismo” en las relaciones de género: el ejemplo de los innu.

Los innu, un pueblo de cazadores de renos del este de Canadá, fueron contactados por los primeros misioneros jesuitas en el siglo XVII. Cuando las relaciones entre los sexos en la “avanzada” Europa estaban marcadas por la dominación de la mujer por el hombre, las relaciones entre los innu eran no jerárquicas e igualitarias. Hombres y mujeres tenían esferas diferentes, pero cada uno era autónomo en sus áreas respectivas: los hombres generalmente tomaban las decisiones relativas a la caza (aunque, incluso en esto, las mujeres podían participar), en tanto que las mujeres escogían dónde y cuándo acampar.

Normalmente, según observó Henriksen, todos los afectados por una decisión, hombres o mujeres, debían ser consultados antes de emprender ninguna acción.

El fuerte énfasis en la autonomía personal daba a las mujeres innu mayor libertad que a las europeas: no sólo podían tomar decisiones relevantes, sino que eran libres para cortejar al hombre que les gustara, tener amantes y divorciarse con facilidad.

No cal ni dir que els missioners, escandalitzats per aquestes pautes de conducta, varen tractar repetidament, encara que amb un èxit escàs, de subordinar les dones *innu* als seus marits.

Ni que decir tiene que los misioneros, escandalizados por estas pautas de conducta, trataron repetidamente, aunque con escaso éxito, de subordinar a las mujeres innu a sus maridos.

PRINCIPALS PROBLEMES DELS INDÍGENES
PRINCIPALES PROBLEMAS DE LOS INDÍGENAS

La terra és vital per a la supervivència dels 300 milions d'indígenes del món. Encara que el dret de propietat de les seves terres i dels seus recursos està reconegut en la legislació internacional, aquest dret no sol respectar-se. Encara que aquest és el principal problema amb què s'enfronten els *pobles indígenes* en l'actualitat, desafortunadament no és l'únic. La llista següent és una mostra de les moltes dificultats a què es veuen abocats els indígenes de tot el món.

>>**Colonització.** Gent de fora envaeix les terres indígenes a tot el món. Els llauradors pobres, els quals al seu torn han tret de les seves terres, penetren en el territori indígena i en talen els boscos, com s'esdevé en els d'Àfrica central, la llar dels pobles pigmeus. Rics hisendats estan apoderant-se de les terres dels *awa* al Brasil o dels *enxet* al Paraguai.

>>**Racisme.** Els indígenes s'enfronten permanentment amb el racisme i no solament amb el dels blancs. Als nòmades, se'ls considera «primitius» i se'ls obliga a sedentaritzar-se. El règim indonesi considera els papús com a retardats i els força a matrimonis mixtos per purificar la raça. El sistema de castes relega els *adivasi*, habitants aborígens de l'Índia, al nivell més baix de la societat.

>>**Mineria.** Les gegants multinacionals destrueixen les terres dels aborígens *martu*, a Austràlia, a la recerca d'urani. Els cercadors d'or pobres contaminen els rius i la selva a l'Amazònia. Les mines de carbó desfan les terres indígenes a Papua Occidental. Els pobles les terres dels quals contenen minerals ho perden tot en benefici de les nacions riques.

La tierra es vital para la supervivencia de los 300 millones de indígenas del mundo. Aunque el derecho de propiedad de sus tierras y recursos está reconocido en la legislación internacional, este derecho no suele respetarse. Aunque éste es el principal problema al que se enfrentan los pueblos indígenas actualmente, desafortunadamente no es el único. La lista siguiente es una muestra de las muchas dificultades a las que se ven abocados los indígenas de todo el mundo:

>>**Colonización.** *Gentes de fuera invaden las tierras indígenas en todo el mundo. Los campesinos pobres, a los que a su vez se ha echado de sus tierras, penetran en territorio indígena y talan los bosques, como sucede en los de África central, el hogar de los pueblos Pigmeos. Ricos hacendados están apoderándose de las tierras de los Awá en Brasil o de los Enxet en Paraguai.*

>>**Racismo.** *Los indígenas se enfrentan permanentemente al racismo y no sólo de los blancos. A los nómadas se les considera "primitivos" y se les obliga a sedentarizarse. El régimen indonesio considera a los papúes retrasados y los fuerza a matrimonios mixtos para purificar la raza. El sistema de castas relega a los Adivasi, habitantes aborígenes de la India, al nivel más bajo de la sociedad.*

>>**Minería.** *Las gigantes multinacionales destruyen las tierras de los aborígenes Martu en Australia en busca de uranio. Los buscadores de oro pobres contaminan ríos y selva en Amazonía. Las minas de carbón acaban con las tierras indígenas en Papúa Occidental. Los pueblos cuyas tierras contienen minerales, lo pierden todo a beneficio de las naciones ricas.*

>>**Assassinats.** Els indígenes de Colòmbia que lluiten pels seus drets reben amenaces constants de mort. Els terratinents i l'exèrcit apunten cap als seus dirigents i hi ha una mitjana d'un assassinat al mes. Els assassins contractats pels narcotraficants aterreixen i assassinen els tarahumara a Mèxic. La policia militar tortura i mata els *makuxí* al Brasil.

>>**Petroli.** La indústria petrolera és devastadora per als indígenes. Les proves sísmiques espanten els animals; els residus contaminen els rius i enverinen els peixos; les pèrdues de petroli de les canonades destrueixen la vegetació i contaminen el medi. Els *khantys* i *mansis* a Sibèria, els *huaorani* a Veneçuela i els *ogoni* a Nigèria són algunes de les poblacions que en pateixen els efectes.

>>**Carreteres.** Les carreteres que travessen territoris indígenes inevitablement produeixen devastació, ja que els colons arriben en massa a ocupar-hi terres. Una carretera finançada pel Banc Mundial gairebé va destruir els *nambiquares*, al Brasil. La projectada secció de l'autopista panamericana matarà els indígenes de la selva a Colòmbia i Panamà.

>>**Malaltia.** La població indígena al Brasil, fa 500 anys, era aproximadament de 5 milions de persones. L'any 1900 només en quedaven unes 350.000. Una gran majoria va morir assassinada, mentre que una part important de la seva població va patir la transmissió de malalties. Aquestes encara amenacen molts de *pobles indígenes*, com mostra la reducció de la població *ianomami* en un 20% en tan sols 7 anys.

>>**Asesinatos.** *Los indígenas de Colombia que luchan por sus derechos reciben constantes amenazas de muerte. Los terratenientes y el ejército apuntan hacia sus dirigentes y hay una media de un asesinato al mes. Los asesinos contratados por los narcotraficantes aterrizan y asesinan a los Tarahumara en México. La policía militar tortura y mata a los makuxí en Brasil.*

>>**Petróleo.** *La industria petrolera es devastadora para los indígenas. Las pruebas sísmicas ahuyentan a los animales, los residuos contaminan los ríos y envenenan a los peces, las pérdidas de petróleo de las tuberías destruyen la vegetación y contaminan el medio. Los khanty y mansi en Siberia, waorani en Venezuela y ogoni en Nigeria son varias de estas poblaciones que sufren los efectos.*

>>**Carreteras.** *Las carreteras que atraviesan territorios indígenas producen inevitablemente devastación, ya que los colonos llegan en masa a ocupar tierras. Los nambiquara en Brasil fueron casi destruidos por una carretera financiada por el Banco Mundial. La proyectada sección de la Autopista Panamericana acabará con los indígenas de la selva en Colombia y Panamá.*

>>**Enfermedad.** *La población indígena en Brasil hace 500 años era aproximadamente de 5 millones de personas. En 1900 sólo quedaban unos 350.000. Una gran mayoría murió asesinada, mientras que una parte importante de su población padeció la transmisión de enfermedades. Éstas todavía amenazan aún a muchos pueblos indígenas, como muestra la reducción de la población Yanomani en un 20% en tan sólo 7 años.*

>>>**Exèrcits.** Les guerres civils són la causa de la mort de milers d'indígenes i en converteixen d'altres en refugiats. Les guerrilles maoïstes assassinen els *asháninka* al Perú. Forces governamentals fan una carnisseria amb els *jumma* de Bangla Desh i els nubes del Sudan. Les proves europees de bombardejos al Canadà han fet impossible la caça de la qual depenen els *innu*. Les proves nuclears contaminen les terres índigènes dels Estats Units i d' Austràlia.

>>>**Explotació forestal.** L'explotació agropecuària a gran escala ocupa grans àrees de terres índigènes. Les companyies fusteres saquegen els boscos de tot el món. Se'n ven la producció als països rics però els beneficis rarament arriben als índigènes. Els barabaig de Tanzània han perdut les seves millors pastures, i els boscos dels *daiak* a Malàisia desapareixen per la tala continuada.

>>>**Preses.** Immenses preses han submergit terres de *pobles índigènes*, que no solen rebre cap compensació a canvi. Els *bhils* són intimidats, colpejats i arrossegats fora de les seves cases per poder continuar construint l'enorme presa de Narmada, que va costar més de 9 bilions de rupies i només va beneficiar uns quants.

>>>**Pobresa.** Els primers habitants d' Austràlia o d' Amèrica del Nord són els més pobres dels països més rics del món. Com a mitjana, les taxes de suïcidi i mortalitat infantil són molt més altes, l'esperança de vida és molt més curta, la desocupació és major, i els seus ingressos, molt menors que els de qualsevol altre grup social.

>>>**Ejércitos.** *Las guerras civiles son causa de la muerte de miles de indígenas y convierten a otros tantos en refugiados. Las guerrillas maoístas asesinan a los Asháninka en Perú. Los Jumma de Bangladesh y los nuba de Sudán son masacrados por fuerzas gubernamentales. Las pruebas europeas de bombardeos en Canadá han hecho imposible la caza de la que los innu dependen. Las pruebas nucleares contaminan las tierras indígenas de Estados Unidos y Australia.*

>>>**Explotación forestal.** *La explotación agropecuaria a gran escala ocupa grandes áreas de tierras indígenas. Las compañías madereras saquean los bosques de todo el mundo. Su producción se vende a los países ricos pero los beneficios raramente llegan a los indígenas. Los barabaig de Tanzania han perdido sus mejores pastos, y los bosques de los dayak en Malasia desaparecen por la tala continuada.*

>>>**Presas.** *Immensas presas han sumergido tierras de pueblos indígenas que no suelen recibir ninguna compensación a cambio. Los bhil son intimidados, golpeados y arrastrados fuera de sus casas para poder seguir con la construcción de la enorme presa de narmada que costó más de 9 billones de rupias y sólo benefició a unos pocos.*

>>>**Pobreza.** *Los primeros habitantes de Australia o América del Norte son los más pobres de los países más ricos del mundo. Como media, sus tasas de suicidio y mortalidad infantil son mucho más altas, su esperanza de vida es mucho más corta, el desempleo es mayor y sus ingresos mucho menores que cualquier otro grupo social.*

>>**Conservacionisme.** Quan es creen parcs nacionals per protegir la vida salvatge, els *pobles indígenes* solen ser-ne les primeres víctimes. Se'ls treu de les seves terres, se'ls prohibeix pasturar o caçar per menjar i se'ls condueix a la pobresa i a la desesperació. Els pigmeus *twa* al Zaire viuen de mendicar als voltants del parc de Kahuzi-Biega, la seva llar durant generacions.

Per raons pràctiques i d'espai, no podem ocupar-nos de cada una de les societats indígenes del món. Per aquest motiu, ens centrarem en dues regions molt diferents: el Brasil i l'Àsia.

>>**Conservacionismo.** Cuando se crean parques nacionales para proteger la vida salvaje, las primeras víctimas suelen ser los pueblos indígenas. Se les echa de sus tierras. Se les prohíbe pastorear o cazar para comer, conduciéndoles a la pobreza y la desesperación. Los pigmeos *Twa* en Zaire viven de mendigar en los alrededores del parque de Kahuzi-Biega, su hogar durante generaciones.

Por razones prácticas y de espacio, no podemos ocuparnos de cada una de las sociedades indígenas del mundo. Por este motivo, nos centraremos en dos regiones muy diferentes: Brasil y Asia.

INDÍGENES DEL BRASIL
INDÍGENAS DE BRASIL

215 Tribus en total
11% Del Brasil està classificat com a àrea indígena (aquestes àrees varien de 9,4 milions d'hectàrees per als ianomami, a 9 hectàrees per a 400 guaraní a Campestre).
0% De la terra del Brasil és propietat de pobles indígenes.

215 Tribus en total
11% De Brasil está clasificado como áreas indígenas (varían desde 9,4 millones de hectáreas para los Yanomani, a 9 hectáreas para 400 Guaraní en Campestre).
0% De la tierra de Brasil es propiedad de pueblos indígenas

Els desheretats

«Els blancs proclamen: “Nosaltres descobrirem la terra del Brasil.” Però els nostres avantpassats han conegut aquesta terra des de sempre. “Nosaltres descobrirem aquesta terra. Nosaltres tenim llibres i per això som importants”, diuen els blancs. Però això són mentides. L'única cosa que varen fer els blancs va ser robar les terres als pobles de la selva i destruir-les. Jo som fill dels antics ianomami i visc a la selva, on el meu poble vivia quan vaig néixer, i no em posaré a contar als blancs que la vaig descobrir jo. Jo no dic que he descobert aquesta terra perquè hi vaig posar els ulls i llavors és meva. Sempre va estar aquí, abans que jo. Jo no dic: “He descobert el cel.” Ni proclam: “He descobert els peixos i els animals!” Sempre han estat aquí, des del principi dels temps.»

Davi ianomami, 1999

© Charles Vincent / Survival

Més de 40.000 cercadors d'or envaiaren les terres yanomani al llarg de set anys a partir de 1986, i hi introduïren la malària i altres malalties, contra les quals els indígenes no tenen immunitat. Quasi va morir el 20% dels ianomami. Aquesta dona fou una de les víctimes rescatada en helicòpter. Survival començà a organitzar campanyes per als drets dels pobles indígenes al Brasil l'any 1969.

Más de 40.000 buscadores de oro invadieron las tierras yanomani durante siete años a partir de 1986, e introdujeron la malaria y otras enfermedades contra las cuales los indígenas no tienen inmunidad. Casi el 20% de los yanomami murió. Esta mujer fue una de las víctimas rescatada en helicóptero. Survival empezó a organizar campañas por los derechos de los pueblos indígenas en Brasil en 1969.

Los desheredados

“Los blancos proclaman: “Nosotros descubrimos la tierra de Brasil”. Pero nuestros antepasados han conocido esta tierra desde siempre. “Nosotros descubrimos esta tierra. Nosotros tenemos libros y por eso somos importantes”, dicen los blancos. Pero esas son mentiras. Lo único que hicieron los blancos fue robar las tierras a los pueblos de la selva y destruirlas. Yo soy hijo de los antiguos yanomami y vivo en la selva, donde mi pueblo vivía cuando nací, y no voy a ponerme a contarles a los blancos que la descubrí yo. Yo no digo que he descubierto esta tierra, porque puse los ojos en ella y entonces es mía. Siempre estubo aquí, antes de mí. Yo no digo: “He descubierto el cielo.” Ni proclamo: “¡He descubierto los peces y los animales!” Siempre han estado ahí, desde el principio de los tiempos.”

Davi Yanomami, 1999

L'any 1500, hi havia més de 1.000 tribus diferents al Brasil. Avui s'estima que n'hi ha 215.

En 1500, había más de 1.000 tribus diferentes en Brasil. Hoy se estima que hay 215.

Quan els primers europeus varen arribar al Brasil fa 500 anys, s'estima que hi havia almenys 5 milions d'indígenes. Cinc segles d'assassinats, tortures, malalties i explotació han assolat la població nadiua. Avui només en sobreviuen 350.000, mentre que centenars de tribus han estat delmades sense deixar cap rastre. El fet que això va constituir un genocidi resulta indiscutible. El 50% dels jueus europeus varen morir a les mans dels nazis; el nombre d'indígenes al Brasil va davallar més d'un 93%.

Cuando los primeros europeos llegaron a Brasil hace 500 años, se estima que existían al menos 5 millones de indígenas. Cinco siglos de asesinatos, torturas, enfermedades y explotación han asolado la población nativa. Hoy sobreviven sólo 350.000 mientras que cientos de tribus han sido diezmadas sin dejar rastro. El hecho de que esto constituyó un genocidio resulta indiscutible. El 50% de los judíos europeos murieron a manos de los nazis; el número de indígenas en Brasil descendió en más del 93%.

«Quan deis que aproximadament sis milions de persones varen morir als camps de concentració, els noms i les dates de les morts de la majoria són coneguts. Nosaltres, els *pobles indígenes*, recordam els quasi sis milions de germans i germanes que han estat exterminats, en la majoria dels casos no hi ha cap informació sobre aquestes mortaldats. Va ser un extermini silenciós i continu, que avui encara prossegueix.» Nailton Pataxó en una visita a un camp de concentració nazi, Alemanya, 2000

“Cuando decís que aproximadamente seis millones de personas murieron en los campos de concentración, los nombres y las fechas de las muertes de la mayoría son conocidos. Nosotros los pueblos indígenas recordamos a los casi seis millones de hermanos y hermanas que han sido exterminados, en la mayoría de los casos no hay ninguna información sobre estas masacres. Fue un exterminio silencioso y continuo, que prosigue aún hoy.” Nailton Pataxó en una visita a un campo de concentració nazi, Alemania, 2000

Els colons europeus i els seus descendents brasilers han matat milions d'indígenes, o bé han provocat unes circumstàncies en què la seva mort era inevitable. Els indígenes brasilers comprenen avui dia una gran diversitat de pobles que viuen a la selva tropical, a sabanes, boscos baixos i deserts.

Los colonos europeos y sus descendientes brasileños han matado a millones de indígenas, o bien han provocado unas circunstancias en las que su muerte era inevitable. Los indígenas brasileños comprenden hoy una gran diversidad de pueblos que viven en la selva tropical, en sabanas, bosques bajos y desiertos.

© Fiona Watson / Survival

Un grup de caçadors awá amb tortugues, agutis i ocells. / Un grupo de cazadores awá con tortugas, aguties y pájaros.

Alguns són pràcticament indiferenciables de les masses de pobres brasilers. D'altres, a pesar d'haver mantingut un contacte intens amb els brasilers blancs durant segles, encara conserven la seva identitat distintiva. Hi ha indígenes que no han tingut cap contacte amb població externa. El Brasil és el país que té més pobles aïllats de tot el món.

Algunos son prácticamente indiferenciables de las masas de pobres brasileños. Otros, a pesar de haber mantenido un intenso contacto con los brasileños blancos durante siglos, aún conservan su identidad distintiva. Hay indígenas que no han tenido contacto alguno con población externa. Brasil es el país que tiene más pueblos aislados de todo el mundo.

Els indígenes brasilers són considerats legalment com a menors d'edat; cap tribu no pot posseir terres.

Los indígenas brasileños son considerados legalmente menores de edad; ninguna tribu puede poseer tierras.

Aquesta diversitat és comuna a l'Amèrica del Sud, però hi ha quatre aspectes que fan de la situació indígena al Brasil quelcom únic:

- Hi ha moltes de tribus a penes contactades, i per tant molt vulnerables.
- Els drets de propietat territorial indígena, a pesar d'estar reconeguts en el dret internacional, no són reconeguts per l'Estat.
- El govern disposa d'un departament d'assumptes indígenes i de gran quantitat de diners per a projectes destinats a *pobles indígenes*.
- Malgrat això, excepte uns pocs casos, les autoritats han fracassat en la protecció dels *pobles indígenes*, fins al punt que alguns d'ells comencen ara el seu sisè segle de genocidi.

El Brasil és l'únic país sud-americà que té un departament governamental d'assumptes indígenes actiu i de dimensions considerables, la Fundació Nacional de l'Indi (FUNAI). Un militar caritatiu el creà a principi del segle XX amb la finalitat específica de protegir i donar assistència als indígenes.

Esta diversidad es común en Sudamérica, pero hay cuatro aspectos que hacen de la situación indígena en Brasil algo único:

- *Hay muchas tribus apenas contactadas, y por tanto muy vulnerables;*
- *Los derechos de propiedad territorial indígena, a pesar de estar reconocidos en el derecho internacional, no son reconocidos por el Estado;*
- *El gobierno posee un departamento de asuntos indígenas, y gran cantidad de dinero para proyectos destinados a pueblos indígenas;*
- *A pesar de esto, salvo unos pocos casos, las autoridades han fracasado en la protección de los pueblos indígenas, hasta el punto de que algunos de ellos comienzan ahora su sexto siglo de genocidio.*

Brasil es el único país sudamericano que posee un departamento gubernamental de asuntos indígenas activo y de tamaño considerable, la Fundación Nacional del Indio (FUNAI). Fue creado a comienzos del siglo XX por un militar caritativo, con el fin específico de proteger y dar asistencia a los indígenas.

Però ha fracassat a l'hora d'impedir la desaparició de les tribus indígenes a un ritme d'una tribu cada 12 mesos en el transcurs del segle XX, i a vegades l'agència mateixa ha contribuït activament en el genocidi.

«Avui el meu poble veu la seva terra envaïda, els boscos destruïts, els animals exterminats i els cors lacerats per aquesta arma brutal que és la civilització. Als blancs i a la gent dita civilitzada, això els pot semblar romanticisme. Però no ho és per al nostre poble, per a nosaltres és la nostra vida.»

Dona kaingang, 1975.

Pero ha fracasado en impedir la desaparición de las tribus indígenas a un ritmo de una tribu cada 12 meses en el transcurso del siglo XX, y en ocasiones la agencia misma ha contribuido activamente en el genocidio.

“Hoy mi pueblo ve su tierra invadida, sus bosques destruidos, sus animales exterminados y sus corazones lacerados por esta arma brutal que es la civilización. A los blancos y a la gente llamada civilizada, esto les puede parecer romanticismo. Pero no lo es para nuestro pueblo, para nosotros es nuestra vida.”

Mujer kaingang, 1975.

Governos brasilers successius han estat incapaçes de posar fi a aquesta lamentable tragèdia humana. Els poderosos grups de pressió han treballat sempre per socavar els esforços d'aquells individus en el govern, i fins i tot dins la FUNAI, que simpatitzen amb la causa indígena. Molts de polítics obtenen doblers i vots dels fustaires i miners, mentre que d'altres inflen els seus comptes privats per mitjà de la desviació de fons internacionals per al «desenvolupament». Les forces armades inventen incessantment falses amenaces estrangeres, que utilitzen per justificar la militarització de les regions frontereres — on viuen els indígenes— i així incrementar el seu propi estatus i poder.

Més de 40.000 cercadors varen envair les terres ianomami durant 7 anys, des de l'any 1986, i hi introduïren la malària i altres malalties contra les quals els indígenes no tenen immunitat. La població ianomami va davallar quasi un 20%.

Sucesivos gobiernos brasileños han sido incapaces de poner fin a esta lamentable tragedia humana. Los poderosos grupos de presión han trabajado siempre para socavar los esfuerzos de aquellos individuos en el gobierno, e incluso dentro de FUNAI, que simpatizan con la causa indígena. Muchos políticos obtienen dinero y votos de los madereros y mineros, mientras otros inflan sus cuentas privadas mediante el desvío de fondos internacionales para el 'desarrollo'. Las fuerzas armadas inventan incesantemente falsas amenazas extranjeras, que utilizan para justificar la militarización de las regiones fronterizas – donde viven los indígenas – y así incrementar su propio estatus y poder.

Más de 40.000 buscadores invadieron las tierras yanomani durante 7 años desde 1986, introduciendo la malaria y otras enfermedades contra las cuales los indígenas no tienen inmunidad. La población yanomani descendió casi un 20%.

Les empreses i els grups poderosos consideren els indígenes com un obstacle per als seus plans i per a les seves ambicions. Ben sovint, els seus punts de vista han triomfat i qualsevol llei o decret a favor dels indígenes ha estat modificat o eliminat. Tan aviat com les fronteres d'una àrea indígena són traçades i demarcades en un mapa, s'erigeix un poderós lobby a fi de reduir-les o eradicar-les.

En els darrers cinquanta anys, el país ha rebut bilions de dòlars d'agències internacionals com el Banc Mundial. L'infatigable treball dels simpatitzants de la causa indígena ha permès que una petita proporció —petita, però que així i tot suma milions de dòlars— sigui destinada a protegir les terres indígenes. El govern del Brasil també va prometre completar la demarcació de tots els territoris indígenes abans de 1993. Però avui un terç de les terres indígenes continua sense ser demarcat. Fins i tot la terra no està adequadament protegida on hi ha hagut demarcació, i aquells que l'envaeixen il·legalment —i sovint amb violència— normalment queden impunes.

Los grupos y empresas poderosas consideran a los indígenas un obstáculo para sus planes y ambiciones. Con frecuencia, sus puntos de vista han triunfado y cualquier ley o decreto a favor de los indígenas ha sido modificado o eliminado. Tan pronto como las fronteras de una área indígena son trazadas y demarcadas en un mapa, se erige un poderoso 'lobby' con el fin de reducir las o erradicarlas.

En los últimos cincuenta años, el país ha recibido billones de dólares de agencias internacionales como el Banco Mundial. El infatigable trabajo de los simpatizantes de la causa indígena ha permitido que una pequeña proporción —pequeña, pero que aun así suma millones de dólares— sea destinada a la protección de tierras indígenas. También el gobierno de Brasil prometió completar la demarcación de todos los territorios indígenas antes de 1993. Pero hoy un tercio de las tierras indígenas continúa sin ser demarcado. Incluso allí donde ha habido demarcación, la tierra no está adecuadamente protegida, y aquellos que la invaden ilegalmente — y a menudo con violencia — normalmente quedan impunes.

La selva de l'Amazònia és talada i cremada a passes gegantines.

La selva de la Amazonia está siendo talada y quemada a pasos agigantados.

La demarcació i el reconeixement adequat ofereixen un poc de protecció, però encara així la seguretat no és total. Els pobles indígenes romandran vulnerables mentre el Brasil refusi acceptar la legislació internacional que estableix que els pobles indígenes són els propietaris de les seves pròpies terres.

La demarcación y el adecuado reconocimiento ofrecen un poco de protección, pero aún así la seguridad no es total. Los pueblos indígenas permanecerán vulnerables mientras Brasil rehuse aceptar la legislación internacional que establece que los pueblos indígenas son los propietarios de sus propias tierras.

Sorprenentment, el Brasil va ratificar aquesta llei l'any 1965, però aviat la va oblidar. És una paròdia sorprenent del dret de justícia natural —i de la legislació internacional i brasilera— que en el segle XXI ni tan sols un dels pobles que ha viscut al Brasil durant almenys els darrers 10.000 anys pugui aspirar a ser propietari d'un tros de terra.

Si es compara aquesta situació amb la del Perú, que no destaca per la seva actitud benèvola cap als indígenes, resulta encara més clar que el Brasil té bastant de què avergonyir-se. El Perú és un país molt més pobre que el Brasil (quasi dues vegades més pobres en renda per càpita) i no ha rebut l'ajuda internacional massiva que ha rebut el país veí per finançar el seu programa indigenista.

Sorprendentemente, Brasil ratificó esta ley en 1965, pero pronto la olvidó. Es una parodia asombrosa del derecho de justicia natural – y de la legislación internacional y la brasileña – que en el siglo XXI, ni uno sólo de los pueblos que han vivido en Brasil durante por lo menos los últimos 10.000 años pueda aspirar a ser propietario de un pedazo de tierra.

Si se compara esta situación con la de Perú, que no destaca por su actitud benévola hacia los indígenas, resulta aún más claro que Brasil tiene bastante de que avergonzarse. Perú es un país mucho más pobre que Brasil (casi dos veces más pobre en renta per cápita) y no ha recibido la ayuda internacional masiva que ha recibido su país vecino para financiar su programa indigenista.

© Eduardo Viveiros de Castro

Nina araweté / Niña araweté.

No obstant això, és la llar de molts més indígenes que el Brasil. I mentre que al Brasil al màxim que poden aspirar els indígenes és a viure en reserves —sense ser propietaris de la terra— els indígenes peruans gaudeixen des de 1974 de títols formals que els confereixen plena propietat comunal a perpetuïtat.

Una mitjana de 2 comunitats indígenes del Perú varen obtenir títols oficials de propietat territorial cada setmana durant els primers anys després d'aprovar-se la llei l'any 1974. És possible que els pitjors excessos de la història del Brasil ja hagin cessat: l'envenenament deliberat de comunitats indígenes senceres, el bombardeig de les cases comunals que obstaculitzaven la construcció de carreteres, la mortaldat de centenars d'indígenes... Tot això pertany a un passat que cal esperar que no torni a repetir-se. També és cert que ja no hi ha científics socials que recomanin a l'estat brasiler que eradiqui els indígenes. En els darrers 30 anys, a més, ha crescut el moviment de simpatitzants de la causa indígena, que han arribat fins a les més altes instàncies de l'Estat i de l'Església al Brasil. Però el més important és que ha sorgit un moviment dels indígenes mateixos que ha generat desenes d'organitzacions indígenes, les quals reivindiquen els seus drets per si mateixes.

Desafortunadament, encara hi ha casos d'indígenes que són assassinats, i la justícia, la majoria de les vegades, és ineficaç a l'hora de resoldre'ls. Infants indígenes de a penes 9 anys es continuen suïcidant per la desesperació de no tenir terres ni futur, i un nombre immens d'indígenes encara sucumbeixen a malalties mortals que contreen com a resultat

Sin embargo, es el hogar de muchos más indígenas que Brasil. Y mientras que en Brasil a lo máximo que pueden aspirar los indígenas es a vivir en reservas —sin ser propietarios de la tierra — los indígenas peruanos disfrutaban desde 1974 de títulos formales que les confieren plena propiedad comunal a perpetuidad.

Una media de 2 comunidades indígenas de Perú obtuvieron títulos oficiales de propiedad territorial cada semana en los primeros años después de la aprobación de la ley en 1974. Es posible que los peores excesos de la historia de Brasil hayan cesado ya: el envenenamiento deliberado de comunidades indígenas enteras, el bombardeo de las casas comunales que obstaculizaban la construcción de carreteras, la masacre de cientos de indígenas... todo ello pertenece a un pasado que, es de esperar, no vuelva a repetirse. También es cierto que ya no hay científicos sociales recomendando al estado brasileño que erradique a los indígenas. En los últimos 30 años, además, ha crecido el movimiento de simpatizantes de la causa indígena, que han llegado incluso hasta las más altas instancias del Estado y de la Iglesia en Brasil. Pero lo más importante es que ha surgido un movimiento de los propios indígenas, que ha generado decenas de organizaciones indígenas que reivindican por sí mismas sus derechos.

Desafortunadamente, todavía se dan casos de indígenas que son asesinados y la Justicia es ineficaz en la resolución en la mayoría de ellos. Niños indígenas de apenas 9 años siguen suicidándose por la desesperación de carecer de tierras y de futuro, y un inmenso número de indígenas aún sucumbe a enfermedades mortales que contraen como resultado directo

directe de la invasió de les seves terres: una recent epidèmia de malària, que varen escampar miners, va matar quasi el 20% dels ianomami en només 7 anys.

Les tribus contactades en els darrers anys, i que són contactades actualment, encara s'arrisquen a l'aniquilació. Si sobreviuen, s'enfronten a veure's delmades i a un enorme patiment, tal com va succeir en el passat. L'única solució duradora —l'única garantia de seguretat per als pobles indígenes— és que el govern brasiler respecti la legislació internacional i finalment reconegui el dret de propietat territorial indígena. El seu rebuig a fer-ho és una mostra palpable de racisme institucional extrem. Però està tan arrelat en les actituds brasileres que fins i tot els simpatitzants indígenes temen que si el tema es discutís provocaria forts sentiments antiindígenes a les antesales del poder.

A continuació, es relata una història breu dels pobles indígenes des que hi arribaren els primers europeus, fa cinc segles.

«Estic orgullosa de ser part d'un poble diferent, amb la meua pròpia terra i la meua cultura. Vull que l'home blanc reconegui que els indígenes tenen la seva pròpia vàlua i vull que el meu poble aprecii la seva pròpia cultura. Els portuguesos varen arribar al Brasil per conquerir-nos i varen enviar la gent a matar-nos per apoderar-se de la nostra terra. Abans érem autònoms. Malgrat tot encara tenim una gran força natural a dins. Encara som una indígena: moriré dient que som una sateré- mawé.»

Zenilda da Silva Vilacio,
sateré-mawé, 1998

de la invasión de sus tierras: una reciente epidemia de malaria, esparcida por mineros, mató a casi el 20% de los yanomami en sólo 7 años.

Las tribus contactadas en los últimos años, y que están siendo contactadas actualmente, aún se arriesgan a la aniquilación. Si sobreviven, se enfrentan a verse diezmadas y a un enorme sufrimiento, tal como sucedió en el pasado. La única solución duradera – la única garantía de seguridad para los pueblos indígenas – es que el gobierno brasileño respete la legislación internacional y reconozca finalmente el derecho de propiedad territorial indígena. Su rechazo a hacerlo es una muestra palpable de racismo institucional extremo. Pero está tan enraizado en las actitudes brasileñas que incluso los simpatizantes indígenas temen que si el tema fuera discutido, provocaría fuertes sentimientos anti-indígenas en las antesalas del poder.

A continuación se relata una breve historia de los pueblos indígenas desde la llegada de los primeros europeos hace cinco siglos.

'Estoy orgullosa de ser parte de un pueblo diferente, con mi propia tierra y mi cultura. Quiero que el hombre blanco reconozca que los indígenas tienen su propia valía y quiero que mi pueblo aprecie su propia cultura. Los portugueses llegaron a Brasil para conquistarnos y enviaron a la gente a matarnos para apoderarse de nuestra tierra. Antes éramos autónomos. Pese a todo todavía tenemos una gran fuerza natural dentro. Todavía soy una indígena: moriré diciendo que soy una sateré mawé.'

Zenilda da Silva Vilacio,
sateré mawé, 1998

L'any 1500, hi havia al voltant de 5 milions d'indígenes brasilers. Avui 350.000.

En 1500, había unos de 5 millones de indígenas brasileños. Hoy hay 350.000.

El genocidi més llarg

Abans de 1500

No es coneix amb certesa com varen arribar a les seves terres els primers habitants del Brasil. L'explicació actual és que fa 30.000-40.000 anys tribus de caçadors recol·lectors varen creuar el tram de terra que llavors unia Alaska a l'Àsia, i els seus descendents es varen estendre cap al sud pel continent i arribaren al Brasil al voltant del 10.000 aC. Però alguns creuen que el descobriment recent de pintures rupestres i restes d'assentaments en l'àrid interior del Brasil es remunten més enllà del que aquesta teoria pot explicar, àdhuc fins a 50.000 anys enrere. En vista d'aquesta informació, s'han presentat noves teories que afirmen que algunes tribus varen arribar a l'Amèrica del Sud molt abans, potser per mar.

Amb seguretat, en el moment en què els europeus varen desembarcar al Brasil almenys era la llar de 1.000 pobles, i s'estima que hi havia una població total d'entre 5 i 6 milions d'habitants. Hi havia una gran diversitat de pobles, que anaven des de societats agrícoles assentades fins a aldees a les planes de l'Amazones, posseïdors d'una rica cultura material que podia mobilitzar grans i poderosos exèrcits, fins a pobles caçadors recol·lectors que vivien a les terres altes o a selves allunyades dels rius; pobles que constituïen probablement societats igualitàriament i majoritàriament nòmades, que vivien en petits grups mòbils semblants als caçadors recol·lectors d'avui dia.

El genocidio más largo

Antes de 1500

No se conoce con certeza cómo llegaron a sus tierras los primeros habitantes de Brasil. La explicación actual es que hace 30.000-40.000 años, tribus de cazadores-recolectores cruzaron el tramo de tierra que unía entonces Alaska a Asia, y sus descendientes se extendieron hacia el sur por el continente, alcanzando Brasil en torno al 10.000 AC. Pero algunos creen que el reciente descubrimiento de pinturas rupestres y restos de asentamientos en el árido interior de Brasil se remontan más allá de lo que esta teoría puede explicar, incluso hasta 50.000 años atrás. A la luz de esta información, se han presentado nuevas teorías que afirman que algunas tribus llegaron a Sudamérica mucho antes, quizás por mar.

Con seguridad, en el momento en que los europeos desembarcaron en Brasil, era el hogar de al menos 1.000 pueblos, y se estima que había una población total de entre 5 y 6 millones. Había una gran diversidad de pueblos, que iban desde las sociedades agrícolas asentadas en aldeas en las llanuras del Amazonas, poseedoras de una rica cultura material que podía movilizar grandes y poderosos ejércitos, hasta pueblos cazadores-recolectores que vivían en las tierras altas o en selvas alejadas de los ríos; pueblos que constituían probablemente sociedades igualitarias y mayoritariamente nómadas, que vivían en pequeños grupos móviles similares a los cazadores-recolectores de hoy.

1500-1900

La primera trobada amb els europeus va tenir lloc el 22 d'abril de 1500, a la terra dels indígenes tupinikim, que llavors sumaven desenes de milers; avui en queden menys de 1.000. L'intercanvi d'un capell per una lligadura de plomes marcaria l'inici d'una invasió que aviat aniquil·laria milions de persones. El contacte inicial va ser relativament amistós, i es va caracteritzar per l'intercanvi comercial i per la fascinació europea pels «exòtics» indígenes, alguns varen ser duits a Europa com a «curiositats». Molts d'escriptors i filòsofs europeus, especialment els assagistes i pensadors francesos, com Montaigne i més tard Rousseau, es varen inspirar en l'aparent llibertat i honestat dels indígenes. Els seus escrits varen popularitzar la noció —encara corrent— del «noble salvatge».

1500-1900

El primer encuentro con los europeos tuvo lugar el 22 de abril de 1500, en la tierra de los indígenas tupinikim, que entonces sumaban decenas de miles; quedando hoy menos de 1.000. El intercambio de un sombrero por un tocado de plumas marcaría el inicio de una invasión que pronto aniquilaría a millones de personas. El contacto inicial fue relativamente amistoso, y se caracterizó por el intercambio comercial y por la fascinación europea por los 'exóticos' indígenas, algunos fueron llevados a Europa como 'curiosidades'. Muchos escritores y filósofos europeos, especialmente los ensayistas y pensadores franceses, como Montaigne y más tarde Rousseau, se inspiraron en la aparente libertad y honestidad de los indígenas. Sus escritos popularizaron la noción – aún corriente – del 'noble salvaje'.

© Carlo Zaccagni / CCPY

Un supervivent *yanomami* de la massacre a Haximú. Ella i altres supervivents cremaren els seus morts, i en dugueren les cendres en canastes a través de la selva durant uns quants dies fins que trobaren refugi en un poble *yanomami* veí.

Una superviviente yanomami de la masacre en Haximú. Ella i otros supervivientes cremaron a sus muertos, y llevaron sus cenizas en canastos a través de la selva durante varios días hasta que encontraron refugio en una aldea yanomami vecina.

Però l'actitud dels europeus al Brasil es tornava més i més hostil. La relació entre els indígenes i els colons aviat es va transformar radicalment, i va passar a ser determinada per les poderoses armes dels europeus i pel seu desig d'amassar riqueses materials, una ambició incomprendible per a molts dels *pobles indígenes* que varen trobar. A mesura que els portuguesos i altres europeus novinguts començaven a espoliar aquesta nova terra, milers d'indígenes varen ser esclavitzats i forçats a treballar per a amos europeus. Els horrors de l'esclavitud exterminaren tribus senceres i milers d'individus varen morir en contagiar-se de noves malalties contra les quals no tenien immunitat.

«Les injustícies i les tiranies practicades amb els indígenes en aquestes terres excedeixen de molt les perpetrades a l'Àfrica. En l'espai de 40 anys, al llarg d'aquesta costa i a l'interior, es destruïren més de 2 milions d'indígenes i més de 500 assentaments indígenes tan grans com ciutats, sense que això hagi estat castigat.» Antonio Viera, sacerdot jesuïta, 1657

En el segle XVII, en quedaven tan pocs a la zona costanera que va caldre importar esclaus de l'Àfrica per treballar a les plantacions de sucre. Encara que l'esclavitud dels indígenes va ser abolida finalment l'any 1755, i la dels negres l'any 1888, la pràctica va continuar de forma oberta fins a final del segle XIX. La perpetuaren els «barons del cautxú», que durant el «boom del cautxú» a final del segle XIX i començament del XX varen explotar despiadadament l'Amazònia i els seus habitants. L'«esclavitud per deutes», una forma menys explícita d'esclavitud, era comu-

Pero la actitud de los europeos en Brasil se volvía más y más hostil. La relación indígena-colono pronto se transformó radicalmente, y pasó a ser determinada por las poderosas armas de los europeos y su deseo de amasar riquezas materiales, una ambición incomprendible para muchos de los pueblos indígenas que encontraron. A medida que los portugueses y otros europeos recién llegados comenzaban a espoliar esta nueva tierra, miles de indígenas fueron esclavizados y forzados a trabajar para amos europeos. Tribus enteras fueron exterminadas por los horrores de la esclavitud, y miles de individuos murieron al contagiarse de nuevas enfermedades contra las que no tenían inmunidad.

'Las injusticias y tiranías practicadas con los indígenas en estas tierras exceden en mucho las perpetradas en África. En el espacio de 40 años, a lo largo de esta costa y en el interior se destruyó a más de 2 millones de indígenas y más de 500 asentamientos indígenas tan grandes como ciudades, sin que ello haya sido castigado.' Antonio Viera, sacerdote jesuïta, 1657

Para el siglo XVII, quedaban tan pocos en la zona costera que hubo que importar esclavos de África para trabajar en las plantaciones de azúcar. Aunque la esclavitud de los indígenas fue abolida finalmente en 1755, y la de los negros en 1888, la práctica continuó de forma abierta hasta el fin del siglo XIX, perpetuada por los 'barones del caucho' que durante el 'boom del caucho' a fines del siglo XIX y comienzos del XX, explotaron despiadadamente la Amazonia y a sus habitantes. La 'esclavitud por deudas', una forma menos explícita de esclavitud, era común hasta la década de 1970, e incluso hoy en

na fins a la dècada de 1970, i fins i tot avui dia hi ha casos d'indígenes mantinguts en aquesta condició, com els guaranis i *xacriabá* del sud del Brasil, forçats a treballar a les plantacions de canya de sucre. L'any 1609, el rei Felip II de Portugal va proclamar la «llibertat total» dels indígenes, però va decretar també que eren «menors legals». Aquesta falta de reconeixement dels indígenes com a adults, i la negació de tots els drets que això comporta, continua fins als nostres dies. Durant centenars d'anys el seu «càrrec» va ser entregat a autoritats diverses —primer als missioners, després als funcionaris del govern colonial—, els intents dels quals de fer batudes, d'assimilar i de convertir o explotar aquests *pobles indígenes*, els varen conduir només a la desesperació i a la mort. Molts varen ser exterminats per epidèmies, mentre que d'altres queien extenuats pel treball. Al llarg d'aquesta història, molts dels indígenes del Brasil han resistit l'exploració i l'agressió, lluitant per defensar les seves terres i els seus drets, o eludint aquells que els oprimien. Alguns *pobles indígenes* varen lluitar contra les forces europees en grans batalles, sovint venent i aconseguint frenar els invasors durant un temps; altres pobles varen resistir utilitzant amb èxit tàctiques de guerrilla. Però, al final, la superioritat numèrica dels colons i les armes de què disposaven sempre els permetien imposar-se, quan la malaltia ja no havia abatut els indígenes.

«El treball (a les plantacions de canya de sucre) és insuportable. Molts d'esclaus moren..., els amos cometen molts pecats.»

Ferñao Cardim, sacerdot jesuïta, 1584

día se dan casos de indígenas mantenidos en esta condición, como los guaraní y xacriabá del sur de Brasil, forzados a trabajar en las plantaciones de caña de azúcar. En 1609, el rey Felipe II de Portugal proclamó la 'libertad total' de los indígenas, pero decretó también que eran 'menores legales'. Esta falta de reconocimiento de los indígenas como adultos, y la negación de todos los derechos que ello conlleva, continúa hasta nuestros días. Durante cientos de años su 'cuidado' fue entregado a diversas autoridades – primero a los misioneros, luego a los funcionarios del gobierno colonial – cuyos intentos de hacer redadas, de asimilar y convertir o explotar a estos pueblos indígenas los condujeron sólo a la desesperación y la muerte. Muchos fueron exterminados por epidemias, mientras otros caían extenuados por el trabajo. A lo largo de esta historia, muchos de los indígenas de Brasil han resistido la explotación y agresión, luchando por defender sus tierras y derechos, o eludiendo a aquellos que los oprimían. Algunos pueblos indígenas lucharon contra las fuerzas europeas en grandes batallas, a menudo venciendo y logrando frenar a los invasores durante un tiempo; otros pueblos resistieron utilizando con éxito tácticas de guerrilla. Pero al final, la superioridad numérica de los colonos y las armas de que disponían siempre les permitían imponerse, cuando los indígenas no habían sido ya abatidos por la enfermedad.

"El trabajo (en las plantaciones de caña de azúcar) es insuportable. Muchos esclavos mueren... los dueños cometan muchos pecados."

Ferñao Cardim, sacerdote jesuïta, 1584

1900

Els indígenes varen comptar, finalment, amb alguns defensors dins l'administració. Cândido Marià da Silva Rondon va ser el fundador i primer director del Servei de Protecció Indígena (SPI) del govern, creat l'any 1910. Ell mateix era besnét d'una indígena bororó i les seves intencions cap a ells eren indubtablement bones. No obstant això, l'organització que encapçalava, amb el seu objectiu d'assimilar els indígenes, en darrer terme va ser desastrosa per a ells. A mesura que se'n varen retallar els fons, i buròcrates incompetents, indiferents i a vegades corruptes varen substituir els idealistes —Rondon mateix inclòs—, ningú no es va preocupar dels abusos perpetrats contra els indígenes.

1900

Los indígenas contaron, finalmente, con algunos defensores dentro de la administración. Cândido Mariano da Silva Rondon fue el fundador y primer director del Servicio de Protección Indígena (SPI) del Gobierno, creado en 1910. Siendo él mismo bisnieto de una indígena bororo, sus intenciones hacia ellos eran indubtablemente buenas. Sin embargo, la organización que encabezaba, con su objetivo de assimilar a los indígenas, fue en último término una desastrosa para ellos. A medida que se recortaron los fondos, y los idealistas —incluyendo al propio Rondon— eran sustituidos por burócratas incompetentes, indiferentes y en ocasiones corruptos, nadie se preocupó de los abusos perpetrados contra los indígenas.

© José Idoyaga / Survival

Xaman umutima. Una epidèmia de xarampió va matar els últims 75 membres del seu poble el 1969, després de dues generacions de contacte.

Chamán umutima. Una epidemia de sarampión mató a los últimos 75 miembros de su aldea en 1969, después de dos generaciones de contacto.

La inoperància de l'SPI va provocar una falta d'assistència mèdica per a les tribus vulnerables, així com l'absència de protecció adequada de les terres indígenes, la qual cosa va ser la causa de moltes morts.

1940-1960

Encara que a final dels anys 40 i principi dels 50 l'SPI va tenir etapes positives, el treball dels tres germans Viles Bôas va comportar un moviment proindígena més efectiu. Ells sentien admiració i respecte pels *pobles indígenes* que trobaven, però el seu enfocament era més proteccionista que no dirigit a obtenir drets indígenes o l'autodeterminació. En els anys 50 varen fundar el parc Xingú, que en aquell moment es va considerar un projecte radical digne de ser imitat.

Segons un xaman umutima una epidèmia de xarampió va matar els darrers 75 membres de la seva aldea l'any 1969, després de dues generacions de contacte amb els blancs.

Noms indígenes

A pesar del domini que exerceixen en la societat brasilera els descendents dels portuguesos i altres colons europeus, els noms indígenes es troben pertot arreu. Moltes de muntanyes, rius i llocs —com la badia de Guanabara a Rio de Janeiro— tenen noms indígenes. Manaus, la capital de l'estat d'Amazonas, rep el seu nom del poble extingit manau, que va viure allà en altres temps. El nom de les magnífiques cascades de l'Iguaçu significa 'aigües grans', i l'estadi de futbol de Maracanã a Rio agafa el nom d'un terme tupí-guaraní que significa 'gran estrèpit' i també és el nom d'una espècie de loro.

La inoperancia del SPI provocó una falta de asistencia médica para las tribus vulnerables, así como la ausencia de protección adecuada de las tierras indígenas, lo que fue causa de muchas muertes.

1940 –1960

Aunque a finales de los años 40 y principios de los 50 el SPI tuvo etapas positivas, el trabajo de los tres hermanos Villas Bôas trajo consigo un movimiento pro-indígena más efectivo. Ellos sentían admiración y respeto por los pueblos indígenas que encontraban, pero su enfoque era más proteccionista que dirigido a obtener derechos indígenas o la auto-determinación. En los años 50 fundaron el parque Xingu, que en aquel momento se consideró un proyecto radical digno de ser imitado.

Según un Chamán umutima una epidemia de sarampión mató a los últimos 75 miembros de su aldea en 1969, después de dos generaciones de contacto con los blancos.

Nombres Indígenas

Pese al dominio que ejercen en la sociedad brasileña los descendientes de los portugueses y otros colonos europeos, los nombres indígenas se encuentran por todas partes. Muchos montes, ríos y lugares —como la bahía de Guanabara en Río de Janeiro— tienen nombres indígenas. Manaus, la capital del estado de Amazonas, recibe su nombre del extinguido pueblo manao, que vivió allí en otro tiempo. El nombre de las magníficas cataratas del Iguazú significa 'aguas grandes', y el estadio de fútbol de Maracanã en Ríotoma toma su nombre de un término tupí-guaraní que significa 'gran estrépito' y también es el nombre de una especie de loro.

© Claudia Andújar

Xamán Ianomami

El tupí, un dels principals grups lingüístics indígenes del Brasil, ha tingut una influència important i duradora en l'idioma i en la terminologia brasilera. Els primers europeus varen adaptar el tupí-guaraní per comunicar-se amb els pobles de llengua tupí. L'idioma adaptat es va estendre per tot el Brasil i va arribar a ser una *lingua geral* (llengua general): avui encara es parla entre alguns pobles de l'Amazònia. Molts d'animals, aus i peixos duen noms indígenes en els nostres dies: *caiman* i *hamaca* són paraules carib; *tapioca* és tupí i significa 'sediments extrets'.

El tupi, uno de los principales grupos lingüísticos indígenas de Brasil, ha tenido una influencia importante y duradera en el idioma y la terminología brasileña. Los primeros europeos adaptaron el tupi-guaraní para comunicarse con los pueblos de lengua tupi. El idioma adaptado se extendió por todo Brasil y llegó a ser una lingua geral (lengua general): todavía hoy se habla entre algunos pueblos de la Amazonia. Muchos animales, aves y peces llevan en nuestros días nombres indígenas: caimán y hamaca son palabras caribe; tapioca es tupi y significa 'sedimentos extraídos'.

Aquest «refugi segur» va arribar a allotjar 16 tribus, algunes de les quals varen canviar les seves terres ancestrals, fora del parc, per la seguretat i la salut de què gaudien a dins. Ara resulta fàcil criticar el paternalisme d'aquest pla, en el qual els indígenes no varen tenir opció, però en aquell moment eren pocs els que estaven disposats a defensar els pobles indígenes del Brasil, i els germans Viles Bôas ho varen fer corrent un risc personal considerable. Pensaven que la seva política de contactar i traslladar-hi tribus en perill era l'única alternativa a la integració, a la qual s'oposaven per complet: «Integrar, pacificar i aculturar són expressions absurdes, potser fins i tot criminals. La integració ha estat una política desastrosa.»

L'any 1967, la vertadera magnitud de les accions «crimals» contra la població nadiua del Brasil va quedar exposada quan s'acabà l'informe Figueiredo sobre el tractament dels indígenes brasilers.

El document, de 5.000 pàgines, va revelar un catàleg d'atrocitats comeses contra els indígenes brasilers.

Documentava assassinats en massa, tortures i ús d'armes bacteriològiques, esclavitud, abusos sexuals, robatoris i negligències, bona part comesos en els set anys anteriors. Denunciava que grups de *pataxó* havien estat infectats deliberadament amb pigota; els *tapayuna* (*beißo de pau*) havien estat enverinats amb arsènic i insecticida; els *maxacali* havien rebut alcohol de terratients, els pistolers dels quals varen disparar contra ells mentre anaven beguts.

Este 'refugio seguro' llegó a albergar 16 tribus, algunas de las cuales cambiaron sus tierras ancestrales fuera del parque por la seguridad y la salud de que disfrutaban dentro. Resulta fácil criticar ahora el paternalismo de este plan, en el que los indígenas no tuvieron opción, pero en aquel momento eran pocos los que estaban dispuestos a defender a los pueblos indígenas de Brasil, y los hermanos Villas Bôas lo hicieron corriendo un considerable riesgo personal. Pensaban que su política de contactar y trasladar a tribus en peligro era la única alternativa a la integración, a la que se oponían por completo: 'Integrar, pacificar y culturar son expresiones absurdas, quizás incluso criminales. La integración ha sido una política desastrosa.'

En 1967, la verdadera magnitud de las acciones 'criminales' contra la población nativa de Brasil quedó expuesta, al finalizarse el informe Figueiredo sobre el tratamiento de los indígenas brasileños.

El documento, de 5.000 páginas, reveló un catálogo de atrocidades cometidas contra los indígenas brasileños.

Documentaba asesinatos en masa, torturas y uso de armas bacteriológicas, esclavitud, abusos sexuales, robos y negligencias, en su mayor parte cometidos en los siete años anteriores. Denunciaba que grupos de pataxó habían sido infectados deliberadamente con viruela; los tapayúna (beißos de pau) habían sido envenenados con arsénico e insecticida; los maxacali habían recibido alcohol de terratenientes cuyos pistoleros dispararon contra ellos mientras estaban borrachos.

L'autor de l'informe comparava el patiment dels indígenes a l'experimentat als camps de concentració nazis, i conclouïa que 80 tribus havien desaparegut per complet. La negligència criminal de l'SPI va ser la causa de bona part del patiment i de la desaparició de tribus senceres.

La investigació judicial empresa amb motiu de l'informe va fer que 134 funcionaris del govern fossin acusats de més de 1.000 crims. D'ells, 38 varen ser acomiadats. Ningú no va complir mai una condemna per aquests crims. L'informe mai no es va fer públic i poques persones alienes al govern el varen veure. Diversos anys després de publicar-lo, es va cremar en un incendi misteriós als despatxos governamentals. Però al Brasil ja havia provocat una clamor pública que va tenir repercussions a tot el món; un periòdic britànic, el *Sunday Times*, va enviar el periodista Norman Lewis a fer-ne una investigació. El seu article «Genocidi» va sacsar el públic i va fer que es fundàs Survival International l'any 1969. En els 3 anys següents, delegacions de la Creu Roja, Survival International i de l'Aborígenes Protection Society varen visitar desenes de tribus. La publicació de les seves investigacions va fer que la situació dels indígenes brasilers fos coneguda internacionalment.

L'any 1967, la FUNAI (Fundació Nacional de l'Indi) reemplaçà el desacreditat SPI, que avui encara és responsable d'assumptes indígenes. Amb un dèficit financer crònic i una burocràcia innecessària, polítics i funcionaris antiindígenes sovint l'han debilitada —o fins i tot controlada.

El autor del informe comparaba el sufrimiento de los indígenas al experimentado en los campos de concentración nazis, y concluía que 80 tribus habían desaparecido por completo. La negligencia criminal del SPI fue la causa de gran parte del sufrimiento y de la desaparición de tribus enteras.

La investigación judicial emprendida a causa del informe condujo a que 134 funcionarios del gobierno fueran acusados de más de 1.000 crímenes. De ellos, 38 fueron despedidos. Nadie cumplió nunca condena por estos crímenes. El informe nunca se hizo público y pocas personas ajenas al Gobierno lo vieron. Varios años tras su publicación, se quemó en un misterioso incendio en los despachos gubernamentales. Pero en Brasil había provocado ya un clamor público que tuvo repercusiones en todo el mundo; un periódico británico, el Sunday Times, envió al periodista Norman Lewis a realizar una investigación. Su artículo 'Genocidio' sacudió al público y condujo a la fundación de Survival International en 1969. En los 3 años siguientes, delegaciones de la Cruz Roja, Survival International y de la Aborígenes Protection Society visitaron decenas de tribus. La publicación de sus investigaciones hizo que la situación de los indígenas brasileños fuese conocida internacionalmente.

El desacreditado SPI fue reemplazado en 1967 por la FUNAI (Fundación Nacional del Indio), que aún hoy es responsable de asuntos indígenas. Con un déficit financiero crónico y una innecesaria burocracia, a menudo ha sido debilitada – o incluso controlada – por políticos y funcionarios anti-indígenas.

Un dels seus ex-presidents va descriure els indígenes com «quists ètnics» que «el Brasil no tolerarà dins les seves fronteres»; d'altres, com Romero Jucá, varen estar implicats en la venda il·legal de lucratiu contractes fusters en terres indígenes.

Uno de sus ex-presidentes describió a los indígenas como 'quistes étnicos' que 'Brasil no tolerará dentro de sus fronteras'; otros, como Romero Jucá, estuvieron implicados en la venta ilegal de lucratiu contratos madereros en tierras indígenas.

Emancipació

L'any 1981, el govern del Brasil va establir un pla nou per desposseir els pobles indígenes de les seves terres. En només deu dies, l'organització del govern per a assumptes indígenes, la FUNAI, va elaborar el concepte d'*índia*, en un informe que mantenia que els indígenes tenien «característiques biològiques, psíquiques i culturals indesitjables».

Emancipación

En 1981, el Gobierno de Brasil adoptó un nuevo plan para despojar a los pueblos indígenas de sus tierras. En sólo diez días, la organización del gobierno para asuntos indígenas, FUNAI, elaboró el concepto de 'indianidad', en un informe que mantenía que los indígenas tenían 'características biológicas, psíquicas y culturales indeseables'.

Nina Kayabi / Niña Kayabi

© CIMI

El criteri per definir *indià* es basava que l'individu no anàs vestit ni parlàs portuguès, l'idioma nacional. Els qualificats com a indis continuarien privats de molts drets socials i polítics. Els que no ho fossin, inclòs qualsevol indígena que parlàs portuguès, serien «emancipats»: deixarien de ser considerats menors davant la llei, però amb la pèrdua de tot dret a habitar i usar territori indígena. Les protestes varen sorgir de seguida. Daniel Cabixi, un indígena *pareci*, va declarar que «aquesta emancipació és una arma mortal que simplement ens lleva qualsevol possibilitat i tots els instruments que tenim per protestar contra la violació dels nostres drets». Un bisbe brasiler va descriure el programa d'emancipació com un «sofisticat acte de genocidi».

Survival va organitzar una campanya internacional. Davant les protestes al Brasil i a l'exterior, el govern es va rendir.

La presó

La FUNAI va crear la seva pròpia presó — secreta durant molts d'anys—, la qual va ser descrita per un exempleat com un «camp de concentració». Indígenes rebels que s'oposaven a la FUNAI hi eren enviats i obligats a realitzar-hi treballs forçats. Però mai no va tenir gaires presos, i va ser tancada després d'uns quants anys.

La presó també va ser usada per entrenar-hi joves per a la Guàrdia Indígena — un ens governamental creat pel Servei de Protecció Indígena—, els integrants de la qual, amarats amb la disciplina militar, s'esperava que tornarien a les seves alde-

El criterio para definir la 'indianidad' se basaba en que el individuo no estuviera vestido ni hablara portugués, el idioma nacional. Los calificados como 'indios' continuarían privados de muchos derechos sociales y políticos. Los que no lo fueran, incluido cualquier indígena que hablara portugués, serían 'emancipados': dejarían de ser considerados menores ante la ley, pero con la pérdida de todo derecho a habitar y usar territorio indígena. Las protestas surgieron en seguida. Daniel Cabixi, un indígena pareci, declaró que 'esta emancipación es un arma mortal que simplemente nos quita cualquier posibilidad y todos los instrumentos que tenemos para protestar contra la violación de nuestros derechos'. Un obispo brasileño describió el programa de emancipación como un 'sofisticado acto de genocidio'.

Survival organizó una campaña internacional. Ante las protestas en Brasil y el exterior, el Gobierno se rindió.

La prisió

FUNAI creó su propia prisió – secreta por muchos años – la cual fue descrita por un ex empleado como un 'campo de concentración'. Indígenas rebeldes que se oponían a FUNAI eran enviados allí y obligados a realizar trabajos forzados. Pero nunca tuvo muchos presos, y fue cerrada después de algunos años.

La prisió también fue usada para entrenar a jóvenes para la 'Guardia Indígena' – un ente gubernamental creado por el Servicio de Protección Indígena – cuyos integrantes, empapados con la disciplina militar, se esperaba volverían a sus aldeas

es indígenes a crear-hi un clima de terror. Va ser dissolta l'any 1974, després de 8 anys de protestes.

1970-1990

L'objectiu explícit de la FUNAI era «integrar» els indígenes, sense tenir en compte els seus propis desitjos. Al mateix temps, s'obria l'Amazònia a projectes massius de construcció de carreteres i «desenvolupament». Els motius per fer-ho eren econòmics i polítics: la sobre població al nord-est i al sud del país suscitava descontentament en contra del govern, el qual va intentar reduir-la traslladant colons a l'Amazònia. L'exèrcit també va exigir accedir a les àrees frontereres de l'Amazònia per defensar-la contra possibles amenaces dels països veïns, tots menys poderosos que el Brasil. Els colons atrets pels projectes varen dur-hi més malalties, i els indígenes de nou varen ser expulsats de les seves terres, aquesta vegada per obrir pas a preses, mines, carreteres i hisendes de bestiar.

Durant els anys 70, alguns *pobles indígenes* del Brasil que prenen consciència que compartien la seva experiència de violència i discriminació amb molts d'altres a tot el Brasil varen començar a unir-se per reclamar els seus drets. La primera assemblea indígena nacional es va fer l'any 1977, i la primera organització indígena del Brasil, la Unió de Nacions Indígenes (UNI), es va formar l'any 1980. Com es podia esperar, el govern va declarar que no tindria suport i que ni tan sols seria permesa: «Els indígenes no tenen drets civils plens: aquesta entitat seria il·legal, ja que els indígenes es consideren menors d'edat.» Però el moviment a favor dels drets indígenes es va negar a ser silenciats. Avui hi ha més

indígenes a crear un clima de terror. Fue disuelta en 1974, después de 8 años de protestas.

1970 – 1990

El objetivo explícito de la FUNAI era 'integrar' a los indígenas, sin tener en cuenta sus propios deseos. Al mismo tiempo, se estaba abriendo la Amazonia a proyectos masivos de construcción de carreteras y 'desarrollo'. Los motivos para ello eran económicos y políticos: la sobrepoblación en el noreste y el sur del país suscitaba descontento en contra del gobierno, el cual intentó reducirla trasladando colonos a la Amazonia. También el ejército exigió acceso a las áreas fronterizas de la Amazonia para defenderla contra posibles amenazas de los países vecinos, todos menos poderosos que Brasil. Los colonos atraídos por los proyectos trajeron más enfermedades, y los indígenas de nuevo fueron expulsados de sus tierras, esta vez para abrir paso a las presas, minas, carreteras y haciendas de ganado.

En los años 70, algunos pueblos indígenas de Brasil que estaban tomando conciencia de que su experiencia de violencia y discriminación era compartida por muchos otros en todo Brasil, comenzaron a unirse para reclamar sus derechos. La primera asamblea indígena nacional se celebró en 1977, y la primera organización indígena de Brasil, la Unión de Naciones Indígenas (UNI) se formó en 1980. Como era de esperar, el gobierno declaró que no sería apoyada, ni siquiera permitida: 'Los indígenas no poseen plenos derechos civiles: tal entidad sería ilegal, ya que los indígenas se consideran menores de edad.' Pero el movimiento pro derechos indígenas se negó a ser silenciado. Hoy existen más de 100 organizacio-

de 100 organitzacions indígenes que funcionen en l'àmbit local i nacional; noves organitzacions es formen constantment. La majoria són a l'Amazònia i integren la coordinadora COIAB.

Al Brasil també hi ha diverses organitzacions de suport no indígenes. El missioners en crearen algunes, antropòlegs o experts indigenistes en crearen d'altres. Les més antigues són el Consell Indigenista Missioner (CIMI), que fundaren missioners catòlics pro indígenes, i la Comissió Pro Ianomami (CCPY), que fundaren Claudia Andújar i d'altres, i que va tenir un paper fonamental per obtenir el reconeixement de les terres ianomami l'any 1992. Altres organitzacions pro indígenes importants són: l'Institut Socioambiental (ISA), el Centre de Defensa Indigenista (CTI), la Comissió Pro Indígena (CPI-SP) i l'Operació Amazònia Nativa (OPAN).

nes indígenas que funcionan a nivel local y nacional; nuevas organizaciones se están formando constantemente. La mayoría en la Amazonia integran la coordinadora COIAB.

También existen varias organizaciones de apoyo no indígenas en Brasil. Algunas fueron creadas por misioneros, otras por antropólogos o expertos indigenistas. Las más antiguas son el Consejo Indigenista Misionero (CIMI), fundado por misioneros católicos pro indígenas; y la Comisión Pro-Yanomami (CCPY), fundada por Claudia Andujar y otros, y que desempeñó un papel fundamental en la obtención del reconocimiento de las tierras yanomami en 1992. Otras importantes organizaciones pro indígenas son: el Instituto Socioambiental (ISA), el Centro de Defensa Indigenista (CTI), la Comisión Pro-Indígena (CPI-SP) y Operación Amazonia Nativa (OPAN).

Segle XXI-segle VI de genocidi

No obstant això, la violència i els abusos contra els indígenes continuen. Fa uns pocs anys, per exemple, els pataxó *hã hã hãe* varen ser esterilitzats forçosament, fustaires varen assassinar els tikuna mentre assistien a una reunió, i es va disparar contra indígenes no contactats i se'ls va mutilar. Avui els pobles indígenes continuen lluitant, i molta de gent compromesa els dona suport, però continuen patint atacs de colons i empreses que volen la seva terra a qualsevol preu, i pateixen l'abandó per part d'un govern que encara els considera menors d'edat i es nega a permetre la propietat territorial indígena.

Siglo XXI – siglo VI de genocidio

*Sin embargo, la violencia y los abusos contra los indígenas continúan. Hace unos pocos años, por ejemplo, los pataxó *hã hã hãe* fueron forzosamente esterilizados, los tikuna fueron masacrados por madereros mientras asistían a una reunión, indígenas no contactados fueron disparados y mutilados. Hoy los pueblos indígenas continúan luchando, y mucha gente comprometida los apoya, pero siguen sufriendo ataques de colonos y empresas que quieren su tierra a cualquier precio, y padecen el abandono por parte de un gobierno que aún los considera menores de edad y se niega a permitir la propiedad territorial indígena.*

I pateixen els estereotips creats pel món exterior, pel qual són peces de museu exòtiques, herois ecològics o primitius retardats.

Y sufren los estereotipos creados por el mundo exterior, para el que son exóticas piezas de museo, héroes ecológicos o primitivos atrasados.

© Yoseca Yanomani

DIBUIXOS IANOMAMI D'ESPERITS XAMÀNICS.

MAL DE QUEIXAL (a dalt).

«Aquests són els esperits ca de Kamakari. Aquest esperit envia els seus cans de caça perquè s'enduguin les dents de les víctimes. El ca treu l'essència de les dents i la du a Kamakari, que se la menja. Això és el que Kamakari fa, menja dents, i sempre té fam.

Afortunadament, viu molt lluny i no el pots veure; però si s'endú les teves dents i se les menja, fa mal, molt de mal.»

CORATGE (a baix).

«El jaguar és l'esperit de la força i el coratge. Les persones valentes tenen aquest esperit a l'interior, viu al seu pit. El xaman pot invocar l'esperit en les persones dèbils o malaltes, els dona força per lluitar contra la malaltia. Fins i tot pot salvar-les d'una mort prematura.»

DIBUIXOS YANOMAMI DE ESPÍRITUS CHAMÀNICOS

DOLOR DE MUELAS (arriba)

«Estos son los espíritus-perro de 'Kamakari'. Este espíritu envía a sus perros de caza para llevarse los dientes de las víctimas. El perro saca la esencia de los dientes y se la lleva a Kamakari, quien se la come. Eso es lo que Kamakari hace, come dientes, y siempre tiene hambre. Afortunadamente, vive muy lejos y no puedes verle; pero si se lleva tus dientes y se los come, duele mucho, mucho.»

CORAJE (abajo)

«El jaguar es el espíritu de la fuerza y el coraje. Las personas valientes tienen este espíritu en su interior, vive en su pecho. El chamán puede invocar al espíritu en las personas débiles o enfermas, les da fuerza para luchar contra la enfermedad. Puede incluso salvarles de una muerte prematura.»

ELS POBLES INDÍGENES DE L'ÀSIA
LOS PUEBLOS INDÍGENAS DE ASIA

Qui són els indígenes de l'Àsia?

«No podem esperar que la terra dels nostres avantpassats sigui i que la nostra cultura i que mori la nostra cultura, que està profundament arrelada a la naturalesa. No podem esperar perquè som molt pocs.»

Representant *udege*, Sibèria, 1998

Els *pobles indígenes* de l'Àsia, igual que a la resta del món, normalment són minoritaris, i es consideren diferents de la resta de la població. Tenen les seves pròpies llengües, en gran manera són autosuficients, i les seves economies estan íntimament relacionades amb la seva terra. La seva cultura és diferent de la majoritària: heretada dels seus avantpassats, és fruit de l'adaptació a les seves circumstàncies actuals. Sovint han viscut a les seves terres durant milers d'anys. Més enllà d'això, resulta difícil generalitzar. Aquests pobles inclouen una gran varietat de tribus, que desenvolupen formes de vida molt distintes en entorns absolutament diferents. Entre ells es troben les tribus pastors de Sibèria; els pobles agricultors dels cims escarpats de Tailàndia i Bangla Desh i de les selves de Malàisia i Papua, i els caçadors recol·lectors de tot el continent, des de la gèlida Sibèria a les tropicals illes Andaman. Varia també el seu grau de contacte amb l'exterior: els *pobles indígenes* de Sarawak, Borneo, per exemple, han tingut un contacte permanent amb no indígenes des de la colonització en el segle XIX, mentre que els sentinelesos de les illes Andaman no mantenen contactes amistosos amb ningú fora de la tribu. En alguns llocs, com Papua, hi ha una gran varietat de nivells de contacte, fins i tot dins un mateix país.

¿Quiénes son los indígenas de Asia?

“No podemos esperar a que la tierra de nuestros antepasados sea y que nuestra cultura y que muera nuestra cultura, que esta profundamente enraizada en la naturaleza. No podemos esperar porque somos muy pocos.”

Representante *udege*, Siberia, 1998

Los pueblos indígenas de Asia, al igual que en el resto del mundo, son normalmente minoritarios, y se consideran diferentes del resto de la población. Poseen sus propias lenguas, son en gran medida autosuficientes, y sus economías están íntimamente relacionadas con su tierra. Su cultura es diferente de la mayoritaria: heredada de sus antepasados, es fruto de la adaptación a sus circunstancias actuales. A menudo han vivido en sus tierras durante miles de años. Más allá de esto, resulta difícil generalizar. Estos pueblos incluyen una gran variedad de tribus, que desarrollan muy distintas formas de vida en entornos absolutamente diferentes. Entre ellos se encuentran las tribus pastoras de Siberia, los pueblos agricultores de las escarpadas cumbres de Tailandia y Bangladesh, y de las selvas de Malaisia y Papúa. Y los cazadores-recolectores de todo el continente, desde la gélida Siberia a las tropicales Islas Andamán. Varía también su grado de contacto con el exterior: los pueblos indígenas de Sarawak, Borneo, por ejemplo, han tenido un contacto permanente con no indígenas desde la colonización en el siglo XIX, mientras que los sentinelesos de las Islas Andamán no mantienen contactos amistosos con nadie fuera de la tribu. En algunos lugares, como Papua, se da una gran variedad de niveles de contacto, incluso dentro de un mismo país.

A la major part de l'Àsia, els indígenes són una part minoritària de la població. No obstant això, la població de l'illa de Nova Guinea és totalment indígena, exceptuant els colons que es varen assentar a la meitat occidental, Papua, immediatament després que els indonèsis es fessin amb el seu poder.

En la mayor parte de Asia, los indígenas son una parte minoritaria de la población. Sin embargo, la población de la isla de Nueva Guinea es enteramente indígena, salvo por los colonos que se asentaron en la mitad occidental, Papua, inmediatamente después de que los indonesios se hicieran con el poder.

A l'Àsia viuen tribus que mai no han tingut contacte amb no indígenes.

En Asia viven tribus que nunca han tenido contacto con no indígenas.

«A cap societat de l'Àsia no hauríem de permetre perpetuar grups que es convertiran en fascinants anacronismes humans, vàlids només perquè els antropòlegs del segle XXI els estudiïn.»

“En ninguna sociedad de Asia deberíamos permitir la perpetuación de grupos que se convertirán en fascinantes anacronismos humanos, válidos sólo para ser estudiados por los antropólogos del siglo XXI.”

Comissió per una Nova Àsia, 1995

Comisión para una Nueva Asia, 1995

Violència

Els *pobles indígenes* de l'Àsia tenen en comú l'opressió i la marginació que pateixen. Sovint són víctimes d'una violència directa: algunes de les majors atrocitats comeses contra indígenes en els darrers anys han tingut lloc a l'Àsia. El genocidi continuat contra els *pobles indígenes* de Papua —on les forces armades indonèsies violen, assassinen i torturen de forma sistemàtica innocents membres de les comunitats— constitueix la més greu opressió d'un poble indígena a escala mundial en l'actualitat. A Burma, els indígenes es veuen forçats a treballar com a esclaus i l'exèrcit els assassina.

Violencia

Algo que los pueblos indígenas de Asia tienen en común es la opresión y marginación que sufren. A menudo son víctimas de una violencia directa: algunas de las mayores atrocidades cometidas contra indígenas en los últimos años han tenido lugar en Asia. El genocidio continuado contra los pueblos indígenas de Papua - donde las fuerzas armadas indonesias violan, asesinan y torturan de forma sistemática a inocentes miembros de las comunidades- constituye la más grave opresión de un pueblo indígena a nivel mundial en la actualidad. En Burma, los indígenas se ven forzados a trabajar como esclavos y son masacrados por el ejército.

© Robin Hanbury-Tenison / Survival

Els nòmades *penan*, a Sarawak, Malàisia, obtenen la major part de la carn que mengen de la caça del porc senglar. Solen caçar sols o amb una persona més.
Los nómadas penan, en Sarawak, Malasia, obtienen la mayor parte de la carne que comen de la caza del jabali. Suelen cazar solos o con una persona más.

A Bangla Desh, els indígenes *jumma* han suportat gairebé trenta anys de quasigenocidi, que afortunadament sembla arribar al final perquè s'ha signat un acord recent amb el govern.

En Bangladesh, los indígenas jumma han soportado casi treinta años de cuasigenocidio, que afortunadamente parece estar llegando a su fin con la reciente firma de un acuerdo con el Gobierno.

Els pobles indígenes de l'Àsia —fins i tot les tribus més aïllades— també han estat víctimes de guerres, entre d'altres. S'estima que quan les tropes japoneses varen bombardejar i varen ocupar les illes Andaman de 1942 a 1945 molts d'indígenes aïllats hi podrien haver mort. Els conflictes armats han provocat quantitats enormes de morts entre els indígenes de Vietnam, Bangla Desh i Cambotja en el passat, i això avui encara continua a la Xina, a Burma i en algunes parts d'Indonèsia.

Los pueblos indígenas de Asia -incluso las tribus más aisladas- han sido también víctimas de guerras entre otros. Se estima que, cuando las tropas japonesas bombardearon y ocuparon las Islas Andamán de 1942 a 1945, muchos indígenas aislados podrían haber muerto. Los conflictos armados han provocado enormes cantidades de muertes entre los indígenas de Vietnam, Bangladesh y Camboya en el pasado, y esto aún continúa hoy en China, Burma y algunas partes de Indonesia.

«Desenvolupament»

Els *pobles indígenes* de l'Àsia, fins i tot si aconsegueixen escapar d'aquesta violència directa, sovint són víctimes del ràpid «desenvolupament» econòmic de la regió i de multinacionals i governs que usurpen les seves terres. A la major part de les zones de l'Àsia on es reconeixen els drets de propietat territorial dels indígenes, el govern conserva la capacitat de derogar aquests drets per raons d'«interès econòmic» de l'estat. Qualsevol explotació, des de la tala fins a la construcció de preses, així pot justificar-se, i deixar sense protecció els milions d'indígenes que depenen de la seva terra per sobreviure. A Malàisia, per exemple, 10.000 indígenes han estat expulsats de la seva terra per construir-hi una central hidroelèctrica que pot ser que ni tan sols arribi a completar-se. A les Filipines, companyies mineres han reclamat un terç de tota la terra, que en bona part pertany als indígenes. Ja sigui a fi de permetre l'extracció de petroli a Sibèria, la tala a Sarawak o qualsevol altra forma de «desenvolupament», els drets indígenes són ignorats en nom del desenvolupament econòmic, amb conseqüències desastroses per a les tribus.

Integració

Els governs sovint al·leguen, i fins i tot arriben a creure, que estan actuant en interès de la tribu afectada. Hi ha una idea molt estesa a l'Àsia que els *pobles indígenes* són «primitius» i «retardats», que ha d'imposar-se'ls una altra forma de vida, per la força si és necessari. Això s'usa per justificar el robatori de les terres per a grans projectes, així com la violència governamental exercida contra ells.

“Desarrollo”

Los pueblos indígenas de Asia, incluso si consiguen escapar a esta violencia directa, a menudo caen víctimas del rápido “desarrollo” económico de la región y de la usurpación de sus tierras por multinacionales y gobiernos. En la mayor parte de las zonas de Asia donde se reconocen los derechos de propiedad territorial de los indígenas, el gobierno conserva la capacidad de derogar estos derechos por razones de “interés económico” del Estado. Cualquier explotación, desde la tala a la construcción de presas, puede así justificarse, dejando sin protección a los millones de indígenas que dependen de su tierra para sobrevivir. En Malasia, por ejemplo, 10.000 indígenas han sido expulsados de su tierra para construir una central hidroeléctrica que quizás ni siquiera llegue a completarse. En Filipinas, un tercio de toda la tierra, que en gran parte pertenece a los indígenas, ha sido reclamada por compañías mineras. Ya sea con el fin de permitir la extracción de petróleo en Siberia, la tala en Sarawak, o cualquier otra forma de “desarrollo”, los derechos indígenas son ignorados en aras del desarrollo económico, con desastrosas consecuencias para las tribus.

Integración

A menudo los gobiernos alegan, e incluso llegan a creer, que están actuando en interés de la tribu afectada. Existe una idea muy extendida en Asia de que los pueblos indígenas son “primitivos” y “atrasados”, que debe imponerseles otra forma de vida, por la fuerza si es necesario. Esto se usa para justificar el robo de sus tierras para grandes proyectos, así como la violencia gubernamental ejercida contra ellos.

També es basen en aquesta idea els esforços per «assimilar» o «integrar» una tribu, com és el cas de les illes Andaman: la població dels granandamanesos va descendir de 5.000 persones a només 41 en menys de 150 anys arran de les desastroses polítiques paternalistes que afirmaven que el «progrés» residia en la sedentarització de la tribu i a ensenyar-los a cultivar en comptes de caçar i recol·lectar.

La majoria dels indígenes s'enfronta alhora amb múltiples amenaces. A Papua, per exemple, els *amungme* i els *kamoro* han vist que la major mina d'or i coure del món destruïa les seves terres, alhora que han de fer front a l'amenaça de mort i a les tortures dels soldats indonesis, la missió dels quals és «protegir» la mina. A Sibèria, el desig soviètic d'aconseguir un poble homogeni va conduir a polítiques assimilacionistes, com traslladar els infants indígenes a internats on se'ls prohibia parlar la seva pròpia llengua. Això va provocar una tremenda desestructuració social i taxes alarmants d'alcoholisme i de suïcidis; alhora, indústries estatals de petroli i gas usurpaven la terra indígena.

Resistència

Però encara que els problemes amb què s'enfronten els *pobles indígenes* de l'Àsia puguin semblar insuperables, moltes de tribus han aconseguit resistir enfront de les amenaces i superar els seus problemes. Per exemple, els *jarawa*, indígenes aïllats de les illes Andaman, han vist recentment un canvi dramàtic en la seva situació. S'enfrontaven amb els plans del govern de sedentaritzar-los a la força —cosa

También se basan en esta idea los esfuerzos por “asimilar” o “integrar” a una tribu, como es el caso de las Islas Andamán: la población de los granandamaneses descendió de 5.000 a sólo 41 en menos de 150 años, a raíz de las desastrosas políticas paternalistas que afirmaban que el “progreso” residía en la sedentarización de la tribu y en enseñarles a cultivar en lugar de cazar y recolectar.

La mayoría de los indígenas se enfrenta a múltiples amenazas al mismo tiempo. En Papua, por ejemplo, los amungme y kamoro han visto sus tierras destruidas por la mayor mina de oro y cobre del mundo, al tiempo que han de hacer frente a la amenaza de muerte y las torturas de soldados indonesios, cuya misión es “proteger” la mina. En Siberia, el deseo soviético de lograr un pueblo homogéneo condujo a políticas asimilacionistas, como el traslado de los niños indígenas a internados donde se les prohibía hablar su propia lengua. Esto provocó una tremenda desestructuración social y tasas alarmantes de alcoholismo y suicidios; al mismo tiempo, la tierra indígena era usurpada por industrias estatales de petróleo y gas.

Resistencia

Pero aunque los problemas a los que se enfrentan los pueblos indígenas de Asia puedan parecer insuperables, muchas tribus han logrado resistir frente a las amenazas y superar sus problemas. Por ejemplo, los jarawa, indígenas aislados de las Islas Andamán, han visto recientemente un cambio dramático en su situación. Se enfrentaban a los planes del gobierno de sedentarizarlos por la fuerza -lo que habría provocado casi inevitablemente su

que hauria provocat gairebé inevitablement el seu extermini a causa de malalties, depressió i desesperació— alhora que una carretera que travessava el seu territori duia, cada dia, el risc de malalties importades per colons, furtius i fustaires. Després de la campanya de Survival, el Tribunal Suprem de l'Índia va ordenar tancar la carretera, traslladar els colons i furtius del territori indígena, i cessar la tala a tota l'illa. Aquesta és una de les intervencions més decisives de suport a un poble indígena que Survival ha pogut veure, però n'hi ha hagut moltes d'altres.

exterminio a causa de enfermedad, la depresión y la desesperación- al tiempo que una carretera que atravesaba su territorio traía, cada día, el riesgo de enfermedades importadas por colonos, furtivos y madereros. Tras la campaña de Survival, el Tribunal Supremo de la India ordenó el cierre de la carretera, el traslado de los colonos y furtivos del territorio indígena, y el cese de la tala en toda la isla. Ésta es una de las intervenciones más decisivas en apoyo a un pueblo indígena que Survival ha podido ver, pero ha habido muchas otras.

Els nòmades *penan*, a Sarawak, Malàisia, obtenen la major part de la carn que mengen de caçar el porc senglar. Acostumen a caçar sols o amb una sola persona més...

Los nómadas penan, en Sarawak, Malasia, obtienen la mayor parte de la carne que comen de la caza del jabalí. Suelen cazar solos o con una sola persona más...

L'any 1997, el poble *jumma* de Bangladesh va signar un acord de pau amb el govern. L'acord reconeixia la seva terra, per primera vegada, com una «regió de població indígena», i donava als *jumma* algun control sobre el govern de la regió. Tot i que encara hi ha problemes amb la implementació efectiva de l'acord, va ser un pas endavant important per als *jumma*. Un representant d'aquest poble va dir a Survival: «Considerem aquest acord com un pas positiu [...]. Ens sentim molt agraïts a Survival i a la comunitat internacional, que va pressionar el govern de Bangladesh. Sense ells, el govern mai no s'hauria assegut a la taula de negociacions».

En 1997, el pueblo jumma de Bangladesh firmó un acuerdo de paz con el gobierno. El acuerdo reconocía su tierra, por primera vez, como una "región de población indígena", y daba a los jummas algún control sobre el gobierno de la región. Aunque aún existen problemas con la implementación efectiva del acuerdo, fue un importante paso adelante para los jumma. Un representante de este pueblo dijo a Survival: "Tomamos este acuerdo como un paso positivo... nos sentimos muy agradecidos a Survival y a la comunidad internacional, que presionó al gobierno de Bangladesh. Sin ellos, el Gobierno nunca se hubiera sentado en la mesa de negociaciones".

Les campanyes de Survival també han tingut èxit a Indonèsia, Papua i Sibèria, on els *pobles indígenes* han pogut salvar les seves terres de les indústries papereres, fusteres, petroleres, i de la colonització.

Las campañas de Survival también han tenido éxito en Indonesia, Papúa y Siberia, donde los pueblos indígenas han podido salvar sus tierras de las industrias papele- ras, madereras, petroleras, y de la coloni- zación.

«El seu objectiu era fer-me tancar la boca. Però jo la vaig obrir encara més! No sé llegir ni escriure, però sé la veritat. No tenc por de ningú. Sent que ningú no em pot vèncer.»

“Su objetivo era hacerme cerrar la boca. ¡Pero yo la abrí aún más! No sé leer ni escribir pero sé la verdad. No tengo miedo de nadie. Siento que nadie puede vencerme.”

Mama Yosepha Alomang,
dona *amungme*, Papua, 2001

Mama Yosepha Alomang,
mujer *amungme*, Papúa, 2001

Les tribus de l'Àsia han aconseguit resistir les amenaces dels governs i de les companyies contra la seva terra i les seves vides.

Las tribus de Asia han logrado resistir las amenazas de los gobiernos y compa- ñías contra su tierra y sus vidas.

© Jeanne Herbert / Survival

La tribu *amungme* viu a les terres altes centrals. En la seva llengua, el seu nom significa 'els primers' o 'la gent real'. Els *amungme*, com altres tribus de Papua, volen ser reconeguts com a poble distintiu.

La tribu amungme vive en las tierras altas centrales; en su lengua, su nombre significa "los primeros" o la "gente real". Los amungme, como otras tribus de Papúa, quieren ser reconocidos como pueblo distintivo.

«Primers pobles»

A més de problemes i reivindicacions, els pobles *indígenes* de l'Àsia, com els de la resta del món, comparteixen un vincle profund amb el seu territori; sovint la pèrdua i la destrucció de la seva terra es troben en l'origen de les terribles dificultats amb què s'enfronten. Generalment, han viscut a les seves terres durant milers, si no desenes de milers, d'anys, i són el que anomenaríem «indígenes» d'aquesta zona. És a dir, vivien allà els primers, abans que cap altre poble o tribu hi arribàs. No obstant això, l'ús de la paraula *indígena* a l'Àsia pot ser controvertit.

A Amèrica i Austràlia resulta senzill saber qui són els indígenes: vivien allà sols, fins fa uns quants segles, i se'ls distingeix fàcilment dels que hi varen arribar més recentment. Els indígenes d'avui dia són descendents d'aquells que varen sobreviure a les carnisseries, a les malalties i a l'opressió de la colonització. Però a l'Àsia s'han vist onades de població successives durant gairebé 100.000 anys, de manera que molts pobles asiàtics poden estar en un lloc des de fa milers d'anys sense ser-ne els «primers». Alguns països poden, per tant, al·legar que no tenen població indígena, mentre que d'altres poden afirmar que tots els habitants són indígenes. Aquestes afirmacions controvertides són refutades, en especial pels que es consideren amb dret a afirmar el seu «indigenisme». Estimacions independents situen en uns 150 milions el nombre d'indígenes a l'Àsia, la meitat del total mundial. Molts, però no tots, viuen en comunitats tribals. Els negrits, de Malàisia, l'Índia, Tailàndia, Filipines i les illes Andaman, es troben entre els pobles asiàtics més clarament indígenes, i

“Primeros pueblos”

Además de problemas y reivindicaciones, los pueblos indígenas de Asia, como los del resto del mundo, comparten un vínculo profundo con su territorio; a menudo la pérdida y destrucción de su tierra se encuentra en el origen de las terribles dificultades a que se enfrentan. Por lo general han vivido en sus tierras durante miles, si no decenas de miles, de años, y son lo que llamaríamos “indígenas” de esa zona. Es decir, vivían allí los primeros, antes que ningún otro pueblo o tribu llegara. El uso de la palabra “indígena” en Asia, sin embargo, puede ser controvertido.

En América y Australia resulta sencillo saber quiénes son los indígenas: vivían allí solos, hasta hace algunos siglos, y se los distingue fácilmente de quienes llegaron más recientemente. Los indígenas de hoy son descendientes de aquellos que sobrevivieron las masacres, enfermedades y opresión de la colonización. Pero en Asia se han visto sucesivas oleadas de población durante casi 100.000 años, de forma que muchos pueblos asiáticos pueden estar en un lugar desde hace miles de años sin ser los “primeros”. Algunos países pueden, por tanto, alegar que no tienen población indígena, mientras otros pueden afirmar que todos los habitantes son indígenas. Estas afirmaciones controvertidas son refutadas, en especial por quienes se consideran en derecho de afirmar su “indigenismo”. Estimaciones independientes sitúan en unos 150 millones el número de indígenas en Asia, la mitad del total mundial. Muchos, pero no todos, viven en comunidades tribales. Los Negrito, de Malaisia, India, Tailandia, Filipinas y las Islas Andamán, se encuentran entre los pueblos asiáticos más clara-

també tenen una manera de vida distintivament tribal. Estudis recents indiquen que els seus avantpassats varen arribar en migracions de l'Àfrica a Austràlia i Nova Guinea, fa uns 60.000 anys, la qual cosa els converteix en els primers habitants de les seves terres. El seu aspecte és molt diferent del dels pobles típicament asiàtics que els envolten, i solen ser més petits i de pell fosca, amb cabell negre arrissat. Alguns d'aquests pobles negritos es troben avui dia entre els pobles més aïllats de la Terra. L'Índia considera tots els seus habitants oficialment com a indígenes, però en reconeix alguns, les anomenades «tribus llistades», com a distintivament indígenes. De fet, aquestes tribus probablement descendeixen dels habitants originaris de la regió.

Els avantpassats de la major part dels habitants de l'Índia d'avui dia, que majoritàriament són de pell més clara i més alts, probablement varen arribar al llarg de migracions successives des del nord-est, fa milers d'anys, i desplaçaren les tribus que varen trobar al seu pas cap a terres que no desitjaven, i potser en mataren moltes. Els «intocables» o dàlits actuals bé podrien descendir de tribus que varen ser expulsades de les seves terres d'aquesta manera i desposseïdes de tota herència, excepte el menyspreu amb què tal vegada els varen tractar els estranys.

Hi ha uns quants *pobles indígenes* a l'Àsia que probablement no són indígenes en el sentit d'haver-hi arribat en primer lloc. Per exemple, a les Filipines, als negritos s'hi varen afegir més tard pobles d'origen malai, que ara són majoritaris. Avui dia, la cultura filipina majoritària és fruit de quatre segles de colonització europea.

mente indígenas, y poseen también un modo de vida distintivamente tribal. Estudios recientes indican que sus antepasados llegaron en migraciones de África a Australia y Nueva Guinea, hace unos 60.000 años, lo que los convierte en los primeros habitantes de sus tierras. Su aspecto es muy distinto del de los pueblos típicamente asiáticos que los rodean, y suelen ser más pequeños y de piel oscura, con pelo negro rizado. Algunos de éstos pueblos Negrito se encuentran hoy entre los pueblos más aislados de la Tierra. India considera oficialmente a todos sus habitantes como "indígenas", pero reconoce a algunos, las llamadas "tribus listadas", como distintivamente indígenas. De hecho, estas tribus son probablemente descendientes de los habitantes originarios de la región.

Los antepasados de la mayor parte de los habitantes de la India de hoy en día, que son en su mayoría de piel más clara y más altos, llegaron probablemente a lo largo de sucesivas migraciones desde el noreste, hace miles de años, desplazando a las tribus que encontraron a su paso hacia tierras que no deseaban, y quizás acabando con muchas de ellas. Los "intocables" o dalits actuales, podrían bien descender de tribus que fueron expulsadas de sus tierras de este modo y despojadas de toda herencia, excepto quizás el desprecio con que fueron tratados por extraños.

Existen algunos pueblos indígenas en Asia que no son probablemente indígenas en el sentido de haber llegado en primer lugar. Por ejemplo, en Filipinas, a las tribus Negrito se sumaron más tarde pueblos de origen malayo, que son ahora mayoritarios. Hoy en día, la cultura filipina mayoritaria es fruto de cuatro siglos de colonización europea.

Però alguns malais han romàs aïllats d'aquesta societat d'influència colonial i han conservat una estructura i una cultura tribals.

Aquests pobles són considerats indígenes juntament amb els negrits restants, principalment per la seva forma de vida tribal més que no pel moment en què hi varen arribar. Altres tribus —per exemple, algunes de les tribus de les muntanyes de Burma i Tailàndia que varen emigrar del nord, en alguns casos en segles recents— així mateix són indígenes per la seva estructura social i no pel lloc que habiten.

Pero algunos malayos han permanecido aislados de esta sociedad de influencia colonial, conservando una estructura y cultura tribales.

Estos pueblos son considerados indígenas junto con las restantes tribus Negrito, principalmente por su modo de vida tribal más que por el momento en que llegaron. Otras tribus -por ejemplo, algunas de las tribus de las montañas de Burma y Tailandia que emigraron del norte, en algunos casos en siglos recientes- son asimismo "indígenas" por su estructura social y no por el lugar que habitan.

Els asmat viuen a les terres baixes de Papua. Els papús pateixen més opressió que cap altre poble indígena en l'actualitat.

Los asmat viven en las tierras bajas de Papua. Los papúes sufren más opresión que ningún otro pueblo indígena en la actualidad.

© Jeanne Herbert / Survival

*Els asmat viuen a les terres baixes de Papua. Els papús sofreixen més opressió que cap altre poble indígena en l'actualitat.
Los asmat viven en las tierras bajas de Papua. Los papúes sufren más opresión que ningún otro pueblo indígena en la actualidad.*

TRES EXEMPLES DE RESISTÈNCIA I LLUITA
TRES EJEMPLOS DE RESISTENCIA Y LUCHA

Pobles de Papua Occidental: entre l'espasa i la mina

La mina Grasberg, la major mina d'or i coure del món, està situada al territori dels amungme, un poble nadiu de les terres altes de Papua Occidental. Aquesta mina és propietat de dues companyies: Freeport McMoRan, de capital nord-americà, i Rio Tinto, britànica. Des que es va obrir la mina l'any 1967, molts dels indígenes han estat traslladats a les terres baixes, on pateixen malalties com la malària. Els abocaments tòxics de la mina també han afectat altres comunitats indígenes, com els kamoro. Els abocaments arriben a les 125.000 tones al dia, i han destruït la pesca i la vegetació de què s'alimenten els indígenes.

La mina, que el govern indonesi considera d'importància vital, disposa de la protecció de l'exèrcit. D'aquí que la zona s'hagi convertit en la més militaritzada d'Indonèsia. La indiscutible presència militar ha provocat innumerable violacions dels drets humans.

El mes d'octubre de 1998, Survival va denunciar els assassinats i les violacions que membres de l'exèrcit havien perpetrat contra els indígenes; una investigació que va dur a terme l'Església va revelar que 11 persones varen ser assassinades, que dues més varen desaparèixer i que almenys 111 varen morir a causa de malalties. Dones i nines de tan sols tres anys varen ser violades en grup.

Les restriccions imposades per l'exèrcit obliguen els indígenes a no abandonar les seves comunitats, sota el risc de rebre tirs.

Pueblos de Papúa Occidental: entre la espada y la mina

La mina Grasberg, la mayor mina de oro y cobre del mundo, se asienta en el territorio de los amungme, un pueblo nativo de las tierras altas de Papúa Occidental. Esta mina es propiedad de dos compañías: Freeport McMoRan, de capital estadounidense, y Rio Tinto, británica. Desde la apertura de la mina en 1967, muchos de los indígenas han debido ser trasladados a las tierras bajas, donde sufren enfermedades como la malaria. Otras comunidades indígenas, como los kamoro, se han visto también afectadas por los vertidos tóxicos de la mina, que alcanzan las 125.000 toneladas al día, y que han acabado con la pesca y la vegetación de las que se alimentan los indígenas.

La mina, considerada de importancia vital por el Gobierno indonesio, cuenta con la protección del ejército. De ahí que la zona se haya convertido en la más militarizada de Indonesia. La aplastante presencia militar ha provocado incontables violaciones de derechos humanos.

En octubre de 1998, Survival denunció los asesinatos y violaciones perpetrados por miembros del ejército contra indígenas; una investigación llevada a cabo por la Iglesia reveló que 11 personas fueron asesinadas, otras dos desaparecieron y al menos 111 más murieron por enfermedades. Mujeres y niñas de tan sólo tres años fueron violadas en grupo.

Las restricciones impuestas por el ejército obligan a los indígenas a no abandonar sus comunidades, bajo riesgo de recibir disparos.

Pel fet que els horts i les terres de caça sovint es troben lluny de les seves llars, no tenen possibilitats d'alimentar-se quan se'ls confina a les seves comunitats.

L'absència de drets territorials a Indonèsia, on l'estat controla tots els boscos i els seus recursos naturals, agreuja la situació. Els 31 milions d'habitants indígenes de la selva no tenen absolutament cap tipus de control sobre la seva terra. A la pràctica, la gestió dels boscos es troba majoritàriament en les mans de companyies mineres o fusteres privades, que tenen el poder de prohibir als indígenes que entrin dins les seves pròpies terres.

No obstant això, els *amungme* s'estan defensant. Han creat LEMASA, el Consell Indígena Amungme, format pels caps de tots els clans *amungme*. S'han unit per exigir que es respectin els seus drets i que se'ls proporcionin compensacions adequades per la pèrdua de la seva terra i la destrucció de les seves muntanyes sagrades. El president de LEMASA ha duit Freeport a judici als Estats Units, i l'ha demandat per 6 bilions de dòlars.

Més que cap altra cosa, els *amungme* volen ser reconeguts com a poble. Volen que d'altres sàpiguen que encara existeixen i que es respecti el seu dret a tenir les seves pròpies creences i les seves terres.

Quan la companyia minera els va oferir un 1% dels beneficis de la mina, ells varen rebutjar-ho com un soborn, i afirmaren que no aturava l'origen del seu descontent. Un líder *amungme* va afirmar que

Debido a que sus huertos y tierras de caza se encuentran a menudo lejos de sus hogares, no tienen posibilidades de alimentarse cuando se les confina a sus comunidades.

Esta gravísima situación se ve agravada por la ausencia de derechos territoriales en Indonesia, donde todos los bosques y sus recursos naturales son controlados por el Estado. Los 31 millones de habitantes indígenas de la selva no poseen absolutamente ningún tipo de control sobre su tierra. En la práctica, la gestión de los bosques se encuentra mayoritariamente en manos de compañías mineras o madereras privadas, que tienen el poder de prohibir a los indígenas la entrada en sus propias tierras.

Sin embargo, los amungme se están defendiendo. Han creado LEMASA, el Consejo Indígena Amungme, compuesto por los jefes de todos los clanes amungme. Se han unido para exigir que se respeten sus derechos, y que se les proporcionen compensaciones adecuadas por la pérdida de su tierra y la destrucción de sus montañas sagradas. El presidente de LEMASA ha llevado a Freeport a juicio en Estados Unidos, demandándola por 6 billones de dólares.

Más que ninguna otra cosa, los amungme quieren ser reconocidos como pueblo. Quieren que otros sepan que aún existen y que se respete su derecho a sus propias creencias y a sus tierras.

Cuando la compañía minera les ofreció un 1% de los beneficios de la mina ellos lo rechazaron como un soborno, afirmando que no atajaba el origen de su descontento. Un líder amungme afirmó "Los proble-

«Els problemes amb què s'ha enfrontat el poble *amungme* durant més de 28 anys no es poden resoldre només amb doblers. El dany que se'ns ha infligit mai no es curarà llevat que els nostres drets com a *amungme* siguin reconeguts.»

Guaranís kaiowá del Brasil: la terra o la vida

El 8 de setembre de 1999, en un intent de suïcidi col·lectiu, cinc joves guaranis *kaiowá* varen beure una mescla letal d'insecticida i rom al poblat de Panambizinho, Mato Grosso do Sul. N'hi va haver tres que varen morir. Entre 1985 i 1999 ja s'havien produït 319 suïcidis entre els guaranis del Brasil. Segons Survival, cal cercar la causa en el robatori sistemàtic de les terres indígenes: fa 200 anys els guaranis vivien en un 25% de l'estat, del qual ara ocupen a penes l'1%. En paraules de Rosalino Ortiz, «Els guaranis ens estam suïcidant perquè no tenim terra. Ja no tenim espai. Abans érem lliures, ja no ho som. Els nostres joves miren al voltant i pensen que ja no els queda res, es demanen com viuran. S'asseuen i hi pensen, se n'obliden, se senten perduts i llavors se suïciden.»

Els *kaiowá* són un poble indígena de més de 25.000 persones que viuen al gran estat de Mato Grosso do Sul, prop de les fronteres del Brasil amb Bolívia i Paraguai. Totes les comunitats comparteixen una religió que dona una importància vital a la terra, com a origen de la vida. Els guaranis són un poble profundament espiritual, i creuen en l'existència d'una «terra sem mal», o 'terra sense mal', que és el lloc on reposa l'ànima després de la mort.

mas a los que el pueblos amungme se han estado enfrentando durante más de 28 años no pueden resolverse sólo con dinero. El daño que se nos ha infligido nunca se curará a no ser que nuestros derechos como amungme sean reconocidos».

Guaranís kaiowá de Brasil: la tierra o la vida

El 8 de septiembre de 1999, en un intento colectivo de suicidio, cinco jóvenes guaraní kaiowá bebieron una mezcla letal de insecticida y ron en el poblado de Panambizinho, Mato Grosso do Sul. Tres murieron. Entre 1985 y 1999 se habían producido ya 319 suicidios entre los guaraní de Brasil. Para Survival, la causa hay que buscarla en el robo sistemático de las tierras indígenas: hace 200 años los guaraní vivían en un 25% del estado, del que ahora ocupan apenas el 1%. En palabras de Rosalino Ortiz "Los guaraní nos estamos suicidando porque no tenemos tierra. Ya no tenemos espacio. Antes éramos libres, ya no lo somos. Nuestros jóvenes miran alrededor y piensan que ya no queda nada, se preguntan cómo van a vivir. Se sientan y piensan, se olvidan, se sienten perdidos y entonces se suicidan".

Los kaiowá son un pueblo indígena de más de 25.000 personas que viven en el gran estado de Mato Grosso do Sul, cerca de las fronteras de Brasil con Bolivia y Paraguay. Todas las comunidades comparten una religión que da una importancia vital a la tierra, como origen de la vida. Los guaraní son un pueblo profundamente espiritual, y creen en la existencia de una "terra sem mal", o tierra sin mal, que es el lugar de reposo del alma después de la muerte.

Quan els invasors ocupen o destrueixen les seves terres, els guaraní ho viuen com una ofensa contra la seva religió, a més d'un robatori. La pèrdua creixent dels seus territoris ancestrals impedeix als guaraní continuar vivint de la caça, la pesca i l'agricultura de subsistència, com antany. Actualment, les majors amenaces per als guaraní i les seves terres són els fustaires i els ranxos de bestiar. Els indígenes s'han vist obligats a cercar treball com a bracers en plantacions de canya de sucre i destil·leries d'alcohol, que de vegades són a més de 100 quilòmetres de les seves llars. Per tres mesos de treball en condicions de semiesclavitud, els indígenes a penes reben unes desenes de dòlars.

Atès que la terra és tan important per als guaraní, que els la robin suposa el perill que les comunitats es desintegren. Aquestes comunitats estaven molt unides en el passat, i el sentit de comunitat era reforçat per l'autoritat del cacic o líder religiós. Ja que molts guaraní s'han traslladat a pobles i ciutats, aquestes estructures han perdut el seu significat. Els missioners, en particular els pentecostistes, han penetrat en terres guaraní i alguns indígenes creuen que això ha contribuït a la ruptura de la societat guaraní.

Segons la constitució brasilera, el govern federal està obligat a demarcar i protegir les terres indígenes, a pesar que el Brasil no reconeix la propietat territorial indígena.

Malgrat les injustícies a què els guaraní han de fer front, continuen decidits a recuperar la seva terra, la qual cosa varen demostrar en diverses ocasions durant l'any passat.

Cuando sus tierras son ocupadas o destruidas por invasores, los guaraní lo viven como una ofensa contra su religión, además de un robo. La pérdida creciente de sus territorios ancestrales impide a los guaraní seguir viviendo de la caza, la pesca y la agricultura de subsistencia, como antaño. Actualmente las mayores amenazas para los guaraní y sus tierras son los madereros y los ranchos de ganado. Los indígenas se han visto obligados a buscar trabajo como braceros en plantaciones de caña de azúcar y destilerías de alcohol, que a veces están a más de 100 km de sus hogares. Por tres meses de trabajo en condiciones de semi-esclavitud, los indígenas reciben apenas unas decenas de dólares.

Dado que la tierra es tan importante para los guaraní, su robo supone el peligro de desintegración de las comunidades. Estas comunidades estaban en el pasado muy unidas, y el sentido de comunidad era reforzado por la autoridad del cacique o líder religioso. Puesto que muchos guaraní se han trasladado a pueblos y ciudades, estas estructuras han perdido su significado. Los misioneros, en particular los pentecostistas, han penetrado en tierras guaraní y algunos indígenas creen que esto ha contribuido a la ruptura de la sociedad guaraní.

Según la Constitución brasileña. El Gobierno Federal está obligado a demarcar y proteger las tierras indígenas, a pesar de que Brasil no reconoce la propiedad territorial indígena.

A pesar de las injusticias a las que los guaraní deben enfrentarse, siguen decididos a recuperar su tierra, lo que han demostrado en varias ocasiones durante el pasado año.

El mes d'octubre, després de vuit anys de campanyes duites a terme per una comunitat guaraní, el govern finalment els va tornar la terra a Panambizinho. Ara s'ha ratificat la demarcació de la seva terra, tots els colons n'han abandonat l'àrea, i els guaraní estan ocupats plantant-hi cultius. Esperen un futur en pau esperançats en les seves pròpies terres.

Khanti: victòria contra les petrolieres

A Sibèria, el desenvolupament petrolífer, miner i del gas expulsa els *pobles indígenes* de les seves terres. Sota la legislació federal russa, no tenen drets sobre la seva pròpia terra. El poble khanti és un dels 30 *pobles indígenes* de Sibèria i les seves experiències són típiques: les companyies mineres i de gas els han desallotjat de les seves terres, explotat i estafat; molts han caigut en l'alcoholisme i s'han suïcidat.

Sota la legislació local, els khantis que tenen documents sobre les terres poden rebutjar l'entrada als seus territoris a les empreses, o permetre'ls treballar en els seus territoris a canvi de compensacions. A la pràctica, les empreses petrolieres sovint no parlen amb els khantis fins després d'haver perforat o construït una carretera. Enganyen els khantis al·legant que els indígenes no poden impedir que les empreses explotin les seves terres. Fins i tot, si els khantis signen acords de compensació, les empreses, invariablement, incompleixen l'entrega del que els han promès: un trineu motoritzat, un motor per a barca o algunes racions, a canvi de la destrucció de les seves terres.

En octubre, tras ocho años de campañas llevadas a cabo por una comunidad guaraní, el Gobierno finalmente les devolvió su tierra en Panambizinho. Ahora la demarcación de su tierra ha sido ratificada, todos los colonos han abandonado el área, y los guaraní están ocupados plantando cultivos. Aguardan esperanzados un futuro en paz en sus propias tierras.

Khanty: victoria contra las petroleras

En Siberia, los pueblos indígenas están siendo expulsados de sus tierras por el desarrollo petrolífero, minero y del gas. Bajo la legislación federal rusa, no cuentan con derechos sobre su propia tierra. El pueblo khanty es uno de los 30 pueblos indígenas de Siberia y sus experiencias son típicas: han sido desalojados de sus tierras, explotados y estafados por las compañías mineras y de gas; muchos han caído en el alcoholismo y se han suicidado.

Bajo la legislación local, los khanty que cuentan con documentos sobre las tierras pueden rechazar la entrada a sus territorios a las empresas, o permitirles trabajar en sus territorios a cambio de compensaciones. En la práctica, las empresas petroleras a menudo no hablan con los khanty sino después de haber perforado o construido una carretera. Engañan a los khanty alegando que los indígenas no pueden impedir que las empresas exploten sus tierras. Incluso si los khanty firman acuerdos de compensación, las empresas, invariablemente, incumplen la entrega de lo prometido: un trineo motorizado, un motor para barca o algunas raciones, a cambio de la destrucción de sus tierras.

La indústria petrolera ha destruït els boscos a moltes zones: durà 100 anys recuperar la part suficient perquè es mantinguin els rens, que són el nucli de la forma de vida khanti. L'esperança de vida dels pobles indígenes de Sibèria és notablement inferior a la dels russos. Demitri, un pastor de rens de 37 anys, tenia 27 companys a la seva classe de l'escola. Avui només n'hi ha 6 o 7 que són vius. N'hi va haver dos que es varen penjar i molts altres varen morir en incidents relacionats amb l'alcohol. Els khantis que perden les terres i no poden mantenir els seus ramats de rens, ni continuar caçant o pescant, ben sovint cauen en el consum del vodka que duen els treballadors del petroli.

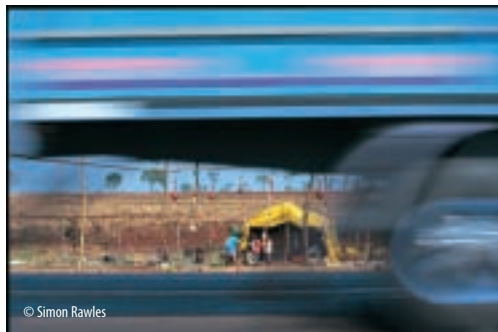
Davant aquesta situació, l'any 1999 Survival va llançar una campanya d'enviament massiu de cartes a les autoritats russes, a fi d'aconseguir que la legislació federal russa es modificàs per reconèixer els drets dels pobles indígenes de Sibèria, com els khantis, a la propietat de les seves terres i dels seus recursos. Els nostres simpatitzants varen escriure cartes de suport en què sol·licitaven que la terra dels khantis es declaràs reserva de la biosfera, la qual cosa els permetria viure en pau sense l'amenaça constant de veure envaïdes les seves terres. Poques setmanes després d'iniciar-se la campanya, el governador regional havia rebut tantes cartes de tot el món que es va veure forçat a reunir-se amb el cap de la comunitat khanti de Yugan. La comissió que havia estat designada per estudiar la creació d'una àrea protegida, però que va romandre inactiva més d'un any, va ser posada en marxa.

En muchas zonas los bosques han sido destruidos por la industria petrolera: Llevará 100 años recuperar lo suficiente para que se mantengan los reños, que son el núcleo de la forma de vida khanty. La esperanza de vida de los pueblos indígenas de Siberia es notablemente inferior que la de los rusos. Demitri, un pastor de reños de 37 años, tenía 27 compañeros en su clase de la escuela. Hoy están vivos sólo 6 ó 7. Dos se ahorcaron y muchos otros murieron en incidentes relacionados con el alcohol. Los khanty que perdieron sus tierras y no pudieron mantener sus rebaños de reños, seguir cazando o pescando, caen con frecuencia en el vodka que llevan los trabajadores del petróleo.

Ante esta situación, en 1999 Survival lanzó una campaña de envío masivo de cartas a las autoridades rusas, con el fin de lograr que la legislación federal rusa se modificase para reconocer los derechos de los pueblos indígenas de Siberia, como los khanty, a la propiedad de sus tierras y recursos. Nuestros simpatizantes escribieron cartas de apoyo solicitando que la tierra de los khanty se declarase reserva de la biosfera, lo que les permitiría vivir en paz sin la amenaza constante de ver sus tierras invadidas. A las pocas semanas de iniciarse la campaña, el gobernador regional había recibido tantas cartas de todo el mundo que se vio forzado a reunirse con el jefe de la comunidad khanty de Yugan. La comisión que había sido designada para estudiar la creación de un área protegida, pero permaneció inactiva más de un año, fue puesta en marcha.

Finalment, es va decidir crear un parc de nacionalitat regional, i es prohibí explorar el petroli i el gas al territori durant cinc anys. Encara que persisteixen molts de problemes, aquest és un gran èxit per als khantis i per a tots els pobles indígenes de Sibèria. L'amenaça immediata ha desaparegut, la qual cosa indica un reconeixement clar que les seves terres mereixen una protecció. És, a més, una oportunitat per reconèixer el poder de cada una de les persones, dels milers de persones, que varen col·laborar en aquesta campanya. Un poder que no ha de passar despercebut. És d'una importància crucial ser conscients que els no indígenes tenim un paper en la resolució dels problemes que afecten les poblacions indígenes. Ser capaços d'entendre les seves necessitats i de cercar respostes mà a mà amb ells ja forma part de la solució. No són tan sols els grans poders els que han d'assumir aquesta actitud activa, sinó la societat en conjunt, de manera que les nostres paraules i les nostres accions dia a dia serveixin per fer justícia, de veritat, als que s'han vist silenciats durant segles. Aprendre a veure la realitat amb altres ulls és només el primer pas. Endavant.

Finalmente se decidió crear un “parque de nacionalidad regional”, prohibiéndose la exploración de petróleo y gas en el territorio durante cinco años. Aunque persisten muchos problemas, éste es un gran éxito para los khanty y para todos los pueblos indígenas de Siberia. La amenaza inmediata ha desaparecido, lo que indica un claro reconocimiento de que sus tierras merecen protección. Es, además, una oportunidad para reconocer el poder de cada una de las personas, de los miles de personas, que colaboraron en esta campaña. Un poder que no debe pasar desapercibido. Es de una importancia crucial ser conscientes de que los no indígenas desempeñamos un papel en la resolución de los problemas que afectan a las poblaciones indígenas. El ser capaces de entender sus necesidades, y de buscar respuestas mano a mano con ellos, forma parte ya de la solución. No son sólo los grandes poderes quienes deben asumir esta postura activa, sino la sociedad en su conjunto, de forma que nuestras palabras y nuestras acciones día a día sirvan para hacer justicia, de verdad, a quienes se han visto silenciados durante siglos. Aprender a ver la realidad con otros ojos es sólo el primer paso. Adelante.

© Simon Rawles

Un camió passa per un campament guaraní transitori. Molts guaranis que han estat desallotjats de les seves terres sobreviuen venent artesanía al carrer.
Un camión pasa por un campamento guaraní transitorio. Muchos guaraní que han sido desalojados de sus tierras sobreviven vendiendo artesanía en la calle.

MAPA

QUADERNS PUBLICATS

1. Timor: genocidi i esperança. (Fundació s'Olivar d'Estellencs).
2. Deute extern: la pobresa que ens enriqueix. (Paz con dignidad).
3. El món maputxe. (Carolina Manque Caniuqueo; Arrmando Marileo L. Ngenpin)
4. 2000, Any de la cultura de Pau i No-violència. (Arcadi Oliveres; Fdo. Hdez. Olgado; Luis Nieto Pereira; Pere Ortega; Mª José Sanz).
5. Anar de compres i canviar el món: comerç just, consum responsable. (S'Altra Senalla).
6. Experiències de cooperació. (Nou Sud; Veïns sense fronteres; Llevant en marxa; STEI).
7. L'antiracisme en l'àmbit internacional: propòsits i realitats. (Joan Comas).
8. Burundi: mirant amb esperança el futur. (Veïns sense fronteres; CEPAC – Col·lectiu d'Educació en DDHH i Prevenció Activa de Conflictes).
9. Fòrum Social Mundial: un altre món és possible. (Francisco Vera).
10. Balcanes, l'oblit còmplice. (SOS Balcanes; Bosnia Viva; OIKUMENE; Mikel Alonso; Irene Carmenzana; Rodrigo del Pozo).
11. Situació a Colòmbia: una altra realitat. (CEPAC – Col·lectiu d'Educació en DDHH i Prevenció Activa de Conflictes).
12. Veneçuela: de la tragèdia de Vargas a la inclusió social. Una experiència veneçolana de gestió associativa. (EFIP – Equip de Formació, Informació i Publicacions)
13. Contra la pena de mort. (Amnistia Internacional)
14. Salut reproductiva i cooperació per al desenvolupament. (Mallorca Solidaria. Luis Gijón García, coordinador sanitari).
15. La lluita contra la sida a Àfrica. (Metges del món).
16. El microcrèdit: a quines necessitats respon?. (Fundació Vicens Ferrer).
17. La perspectiva de gènere a Àfrica. (Dra. Hannah Tiagha, Centre Africà per les dones).
18. El conflicte del Sàhara Occidental. (Associació d'Amics del poble Sahrauí de les Illes Balears).
19. Construir la pau: els conflictes oblidats i el nou conflicte global. (OIKOS. Acció ciutadana per la pau i l'equitat).
20. Els camps de l'oblit. Els camps dels refugiats palestins al Líban. (Associació Catalana per la pau).
21. Quaderns de Pau i Solidaritat. La mutilació genital femenina. (Direcció General de Cooperació del Govern de les Illes Balears).

22. Accés a medicaments essencials: un dret per a totes les poblacions del món (Metges sense Fronteres)
23. Aproximació a la problemàtica dels infants, dels joves i de les “maras” en situació de risc a Nicaragua i al Salvador (Fundació Diagrama, Illes Balears).
24. Globalització i migració: les dones musulmanes immigrants a Europa (Nadia Nair).
25. La situació de les maquiles en Centreamèrica (Raül Valls Lucea, Esther Caballé Pallares, Míriam Pozón Ávalo) (Fundació Pau i Solidaritat del País Valencià)
26. Perú: quan l’educació encara és esperança. (Sigfredo Chiroque Chunga, president del Instituto de Pedagogía Popular (IPP) de Lima, Perú) (ONG Stei i Ensenyants Solidaris)

